

ΝΕΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΒΕΝΕΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
(1386-1420) ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΡΗΤΟΣ ΠΟΙΗΤΟΥ
ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑ

Μετά την ὑπ' ἑμοῦ ἀνακάλυψιν ἐν ἀγιορειτικῷ χειρογράφῳ τῶν ποιημάτων τοῦ παλαιότερου γνωστοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Λεονάρδου Ντελλαπόρτα¹, τῶν ὁποίων ἡ κριτικὴ ἔκδοσις θὰ ἴδῃ προσεχῶς τὸ φῶς εἰς τὴν σειρὰν τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐδημοσίευσα πρὸς διετίαν τέσσαρα ἀνέκδοτα βενετικά ἔγγραφα, τοῦ ἔτους 1389, ἀναφερόμενα εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ ὡς δικηγόρου ἐν Χάνδακι καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Βενετικῆς Γερουσίας πρὸς τὸν σουλτάνον τῆς Τυνησίας διπλωματικὴν ἀποστολὴν του². Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶχον ζητήσῃ ἐκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας δι' ἀλληλογραφίας καὶ ἀνεύρει τῇ βοήθειᾳ φίλων, παρακληθέντων ὑπ' ἑμοῦ ὅπως ἐρευνήσουν ἐν τῷ Registro 41 τῆς σειρᾶς Senato Misti, ἔνθα εἶχον ἐξ ἐνδείξεών τινων ὑποπτεύσει τὴν ὑπαρξίν των³. Κατὰ τὸ φθινόπωρον ὅμως τοῦ παρελθόντος ἔτους 1958, ὅτε ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ μεταβῶ εἰς Βενετίαν ὡς ὁ πρῶτος φιλοξενούμενος ἐρευνητὴς τοῦ πρό τιος ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἐγκαινισθέντος Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν⁴, ἠθέλησα νὰ ἐπεκτείνω καὶ αὐτοπροσώπως τὰς ἐρεῦνας μου πρὸς πληροστέραν διαφώτισιν τοῦ πολυταράχου βίου τοῦ Κρητὸς τούτου ποιητοῦ, ὅστις, ὡς ἦτο ἤδη γνωστὸν ἐκ τῶν προηγηθεισῶν ἐρευνῶν μου, ἀφοῦ ἐχρημάτισε κυβερνήτης πολεμικῆς γαλέρας, πολεμιστὴς ἐν Ἰταλίᾳ, πρεσβευτὴς τῆς Βενετίας εἰς Τυνησίαν καὶ ἀλλαχοῦ καὶ (1389 κ.ἐξ.) δικηγόρος ἐν Χάνδακι, κατέληξεν εἰς τὴν φυλακὴν (μετὰ τὸ 1403), ἔνθα καὶ συνέθεσε τὰ

¹) Βλ. Μ. Ἰ. Μανούσακα, Περὶ ἀγνώστου Κρητὸς ποιητοῦ πρὸ τῆς Ἀλώσεως. Ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτα καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, «Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», τόμ. 29 (1954), σ. 32 - 41.

²) Μ. Ἰ. Μανούσακα, Ὁ ποιητὴς Λεονάρδος Ντελλαπόρτα ὡς πρεσβευτὴς τῆς Βενετίας εἰς Τυνησίαν κατ' ἀνέκδοτα βενετικά ἔγγραφα (1389), «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τόμ. 27 (1957), σ. 340 - 368 (πρβλ. καὶ τὴν ἐκτενῆ βιβλιοκρισίαν τοῦ G. E. Ferrarì, ἐν «Archivio Veneto», quinta serie, vol. LXII (1958), σ. 113 - 117).

³) Βλ. αὐτόθι, σ. 341.

⁴) Θεωρῶ ἐπιβεβλημένον καθήκόν μου νὰ εὐχαριστήσω θερμῶς καὶ ἐντεῦθεν τὴν διευθύντριαν τοῦ Ἰδρύματος καθηγήτριαν δίδα Σοφίαν Ἀντωνιάδου διὰ τὴν εὐγενῆ φιλοξενίαν καὶ τὴν πρόθυμον βοήθειαν τὴν ὁποίαν μοὶ παρέσχε κατὰ τὸ τριμηνον σχεδὸν διάστημα τῆς ἐν Βενετίᾳ διαμονῆς καὶ ἐργασίας μου.

ποιήματά του. Πρὸς τοῦτο ἠρεύνησα συστηματικῶς, ἐκ τοῦ εἰς τὰ κρατικά βενετικά ἀρχεῖα σωζομένου πολυτίμου ἀρχείου τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης (*Duca di Candia*)⁵ τὰς σπουδαίας σειρὰς τῶν ἐγγράφων τῆς δουκικῆς καγκελλαρίας *Atti antichi* (= *Duca di Candia* 10 - 11) καὶ *Memoriali antichi* (= αὐτόθι 29 - 32), ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρώτη περιέχει ἀναγραφὰς περὶ διαφόρων δικαιοπραξιῶν καταρτισθεισῶν τῇ ἐγκρίσει τοῦ Δούκα καὶ τῶν συμβούλων του⁶, ἡ δὲ δευτέρα δικαστικὰς τούτων ἀποφάσεις⁷. Καρπὸς δὲ τῆς ἐρεύνης ταύτης (ἥτις ἀπέβη λίαν ἐπίπονος, διότι ἔπρεπε νὰ διεξέλθω πολλὰς χιλιάδας σελίδων ἀρκούντως δυσαναγνώστων καὶ συχνάκις λίαν ἐφθαρμένων ἐγγράφων) ὑπῆρξεν ἡ ἀνεύρεσις, σὺν τοῖς ἄλλοις⁸, δεκαπέντε ὄλων νέων ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς τὸν Λεονάρδον Ντελλαπόρταν (ἀριθ. 4 καὶ 10 - 15), τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μπέρτον (ἀριθ. 1 - 3 καὶ 5 - 7) ἢ καὶ ἀμφοτέρους (ἀριθ. 8 - 9). Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἔκρινα καὶ πάλιν σκόπιμον νὰ ἐκδώσω τὸ πρῶτον εἰς ἰδιαίτερον δημοσίευμα, ἵνα οὕτω δυνηθῶ νὰ χρησιμοποιήσω εὐχερέστερον τὰ ἐξ αὐτῶν προκύπτοντα νέα στοιχεῖα ἐν τῇ βιογραφικῇ μελέτῃ, ἥτις θὰ προταχθῇ τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τοῦ Ντελλαπόρτα.

Πάντα τὰ ἐκδιδόμενα ἔγγραφα (τῶν ἐτῶν 1386 - 1420) ἀφοροῦν εἰς ὑποθέσεις ἰδιωτικοῦ δικαίου. Καὶ τὰ μὲν ἐννέα προερχόμενα ἐκ τῶν *Atti antichi* εἶναι διάφοροι συμβάσεις μεταξὺ κατοίκων (Κρητῶν ἢ Βενετῶν) τῆς πρωτευούσης τῆς βενετοκρατουμένης Κρήτης — καὶ δὴ συμβάσεις ἀγοραπωλησίας (ἀριθ. 6), μισθώσεως (ἀριθ. 9), ναυλώσεως (ἀριθ. 7), δανείου ἐπὶ ἐνεχύρῳ (ἀριθ. 3), ἐγγυήσεως (ἀριθ. 5), τμηματικῆς καταβολῆς χρεῶν (ἀριθ. 14 - 15) — ἢ πράξεις ἐκτελέσεως (κατασχέσεις, ἀριθ. 8 καὶ 13), κατακεχωρισμένοι, διὰ τὸ ἔγκυρον αὐτῶν, εἰς

⁵) Βλ. περὶ τούτου τὴν ἀξιολόγον μονογραφίαν τοῦ Ernst Gerland, *Das Archiv des Herzogs von Kandia im Königl. Staatsarchiv zu Venedig*, Strassburg, 1899. Πρβλ. καὶ Σπυρίδωνος Μ. Θεοτόκη, *Τὸ ἀρχεῖον τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης*, «*Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος*», 1922, σ. 395 - 403 καὶ *Τοῦ αὐτοῦ*, *Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἔρευναν τῶν μνημείων τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἰδίᾳ τῆς Κρήτης ἐν τῷ Κρατικῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ Βενετικοῦ Κράτους*, ἐν Κερκύρα, ἄ. ἔτ. (1926), σ. 86 - 94.

⁶) Βλ. περὶ ταύτης E. Gerland, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 7, 15 - 16 καὶ (ἔγγραφα 1 - 8) 66 - 74· πρβλ. καὶ Σπυρ. Μ. Θεοτόκη, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 91.

⁷) Βλ. E. Gerland, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 7, 25 καὶ (ἔγγραφα 1 - 5) 74 - 76· πρβλ. καὶ Σπυρ. Μ. Θεοτόκη, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 93.

⁸) Συναγωγὴν ἀξιολόγων ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης τοῦ 14ου - 16ου αἰῶνος, ὡς καὶ ἑλληνιστὶ συντεταγμένων ἰδιωτικῶν ἐγγράφων τοῦ 13ου - 15ου αἰῶνος, σταχυολογηθέντων ἐπίσης ἐκ τῶν δύο τούτων σειρῶν, θὰ δημοσιεύσω προσεχῶς.

τὰ ἐπίσημα ταῦτα ἐκ περναμηνῆς βιβλία. Τὰ δὲ λοιπὰ ἕξ, τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν *Memoriali antichi*, εἶναι ἀποφάσεις τῆς Αὐθεντίας (*Domipatio, Signoria*), ἥτοι τοῦ δούκα τῆς Κρήτης καὶ τῶν δύο συμβούλων του, ἀσκούσης δικαστικὴν ἐξουσίαν, ἐπὶ διενέξεων ἰδιωτῶν περὶ ποικίλων ὑποθέσεων, ἥτοι μισθώσεως (ἀριθ. 2), ἐμφυτεύσεως (ἀριθ. 10), μεταγραφῆς κτημάτων (ἀριθ. 11), διορισμοῦ πραγματογνωμόνων (ἀριθ. 4), διορισμοῦ κηδεμόνων ὄρφανοῦ (ἀριθ. 12), καταλογισμοῦ δασμῶν ἐμπορευμάτων (ἀριθ. 1). Περιέχουν δὲ τὰ ἔγγραφα ταῦτα πολλὰ κύρια ὀνόματα καὶ τινὰ τοπωνύμια, ὡς καὶ ἄλλας εἰδήσεις περὶ τοῦ ἐμπορίου, τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ἐν γένει καταστάσεως τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐν Κρήτῃ. Εἶναι λοιπὸν ἐνδιαφέροντα καὶ καθ' ἑαυτά, ὑπὸ τε νομικὴν καὶ ἱστορικὴν ἔποψιν, τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον ὀλίγιστα μόνον ἔγγραφα ἐκ τοῦ πολυτίμου ἀρχείου τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης ἔχουν μέχρι σήμερον ἐκδοθῆ⁹. Ἡμᾶς ὅμως ἐνδιαφέρουν ἐνταῦθα κατὰ κύριον λόγον διὰ τὰς νέας εἰδήσεις τὰς ὁποίας προσφέρουν περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ ποιητοῦ Λεονάρδου Ντελλαπόρτα. Αἱ εἰδήσεις αὗται εἶναι ἐν συντομίᾳ¹⁰ αἱ ἀκόλουθοι.

Ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας, περὶ τοῦ ὁποίου ἐγνωρίζομεν μέχρι τοῦδε ὅτι διωρίσθη δικηγόρος τοῦ Χάνδακος τῇ 10 Μαΐου 1389¹¹ καὶ περὶ τοῦ ὁποίου εἴχομεν εἰκάσει ὅτι, μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν, κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους τούτου, τῆς εἰς τὸν σουλτάνον τῆς Τυνησίας διπλωματικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς, θὰ ἐπανῆλθεν εἰς Χάνδακα (ὀπόθεν καὶ θὰ ἀπηύθυνε τὴν περὶ ταύτης ἀπὸ 9 Δεκεμβρίου 1389 ἀναφορὰν του)¹², μαρτυρεῖται πράγματι (ἔγγρ. 4) ἐγκατεστημένος πλέον ἐν Χάνδακι τὸν Αὐγούστον τοῦ 1390. Ὁ υἱὸς του Μπέρτος, τὸν ὁποῖον ἐγνωρίζομεν μόνον ἐξ ἐγγράφου τῆς 5 Ἰουνίου 1400 ὡς κατέχοντα τότε τὸ «*officium armamenti*» ἐν τῷ ναυστάθμῳ τοῦ Χάνδακος, ἔνεκα τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς μετὰ τοῦ πατρὸς του Λεονάρδου εἶχε προσφέρει εἰς τὴν Βενετίαν¹³, μαρτυρεῖται νῦν δρῶν ἐν Χάνδακι ἀπὸ 1386 · 1391 ὡς κυβερνήτης ἐμπορικῶν σκάφους (ἔγγρ. 5 - 7) καὶ ἐμπορευόμενος ὑφάσματα (ἔγγρ. 1) καὶ οἴνους (ἔγγρ. 6), συνάπτων δάνεια (ἔγγρ. 3 καὶ 8), μισθώσεις κτημάτων (ἔγγρ. 2 καὶ 9) καὶ ἐν γένει ἔχων ποικίλας δοσο-

⁹) Ἰδίᾳ ὑπὸ E. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 42 κ.ἕξ.

¹⁰) Διὰ πλείονας λεπτομερείας βλ. τὰ καθ' ἕκαστον ἔγγραφα καὶ τὰς ἐπιτασσομένας ἐκάστου ἕξ αὐτῶν σημειώσεις.

¹¹) Βλ. Μ. Ἰ. Μανούσακα, Ὁ ποιητὴς Λεονάρδος Ντελλαπόρτας κλπ., ΕΕΒΣ, τόμ. 27 (1957), σ. 345 · 348.

¹²) Βλ. αὐτόθι, σ. 366 · 367 (πρβλ. καὶ σ. 362).

¹³) Βλ. Μ. Ἰ. Μανούσακα, Περὶ ἀγνώστου Κρητὸς ποιητοῦ κλπ., ΠΑΑ, τόμ. 29 (1954), σ. 38 (καὶ σημ. 1 - 2).

ληψίας (ἔγγρ. 6 καὶ 8). Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1390, διὰ συμβάσεώς του μετὰ τῆς Αὐθεντίας, ναυλώνει τὸ πλοῖόν του εἰς τὸ δημόσιον πρὸς φόρτωσιν σίτου ἐξ Ἐφέσου ἢ καὶ Μιλήτου, προοριζομένου διὰ τὸν πληθυσμὸν τῆς Κρήτης (ἔγγρ. 7). Τὸν Φεβρουάριον καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ ἐπομένου ἔτους 1391, ἀπουσιάζων ἐκ Χάνδακος (εἰς ταξίδιον προφανῶς), ἐκπροσωπεῖται εἰς τὰς ὑποθέσεις του ὑπὸ τοῦ πατρός του Λεονάρδου (ἔγγρ. 8 καὶ 9). Ὁ Λεονάρδος — διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτόν —, κατέχων πάντοτε τὸ ὄφρικιον τοῦ δικηγόρου ἐν Χάνδακι, παρίσταται ὡς συνήγορος, τῷ 1394 καὶ τῷ 1402, εἰς ὑποθέσεις ἐκδικασθείσας ὑπὸ τῆς Αὐθεντίας, ἐξ ὧν τὴν μὲν πρώτην ἔχασε, τὴν δὲ δευτέραν ἐκέρδισεν (ἔγγρ. 10 - 11). Τὸν Μάϊον τοῦ 1402 ἐπίσης διορίζεται κηδεμὼν ἀνηλίκου ὀρφανοῦ (ἔγγρ. 12). Μετὰ δωδεκαετίαν ἐπανευρίσκομεν αὐτὸν μαρτυρούμενον ἐν ἐγγράφῳ τῆς 11 Ἰουλίου 1414, ὅτε, τῇ ἐπισπεύσει του, ἐνεργεῖται συντηρητικὴ κατάσχεσις τῆς ἐσοδείας τοῦ ὀφειλέτου του Γεωργίου Ἀργυροπούλου (ἔγγρ. 13). Ἡ χρονολογία αὕτη ἔχει σημασίαν, διότι, γνωστοῦ ὄντος ὅτι εἰς τὴν φυλακὴν (ἐνθα καὶ συνέθεσε τὰ ποιήματά του) ἐνεκλείσθη μετὰ τὸ 1403¹⁴, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι κατὰ τὸ 1414 εἶχεν ἤδη ἀποφυλακισθῆ — ἐκτὸς ἐὰν μεταθέσωμεν τὴν φυλάκισίν του ἐπέκεινα τοῦ 1414, πράγμα ὅμως ὀλίγον πιθανόν, διότι τότε θὰ ἦγεν ἡλικίαν ἐβδομήκοντα τοῦλάχιστον ἐτῶν, ἀσυμβίβαστον ἄρα πρὸς τὸ δι' ὃ κατεδικάσθη ἀδίκημα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας ἀπεβίωσεν ἐν Χάνδακι ὄχι πολὺ πρὸ τοῦ θέρους τοῦ 1420, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 14 ἐγγράφου, ἐνθα ἀναγράφεται ὡς ἤδη τεθνεὺς (quondam) δανειστής ἐν τῇ αἰτήσει τοῦ προαναφερθέντος ὀφειλέτου του Γεωργίου Ἀργυροπούλου, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθ. 15, ἐνθα, ἐν τῇ ὀλίγον προγενεστέρᾳ αἰτήσει ἐτέρου ὀφειλέτου του, ἀναφέρεται εἰσέτι ζῶν.

Αὗται εἶναι ἐν συνόψει αἱ ἐκ τῶν ἐκδιδομένων ἐγγράφων νέαι βιογραφικαὶ πληροφορίαι περὶ τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐπιτρέπουν εἰς ἡμᾶς νὰ τάξωμεν τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου του μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1403 καὶ 1414 καὶ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου του μεταξὺ 1419 καὶ 1420. Αἱ πληροφορίαι αὗται θὰ ἦσαν ἴσως περισσότεραι, ἐὰν αἱ ἐρευνηθεῖσαι σειραὶ τῶν ἐγγράφων δὲν ἐνεφάνιζον δυστυχῶς σημαντικὰ κενὰ εἰς καιρίας διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ Ντελλαπόρτα χρονολογίας¹⁵. Πι-

¹⁴) Βλ. αὐτόθι, σ. 37.

¹⁵) Ἐκ τῶν *Atti antichi* ἐλλείπουν τὰ τετράδια τῶν ἐτῶν 1392 - 1402, 1404, 1407, 1409, 1411 - 1413 καὶ 1416 - 1419, ἐκ δὲ τῶν *Memoriali antichi* τὰ τῶν ἐτῶν 1404, 1410 καὶ 1414 - 1415 (βλ. E. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 34 - 35).

θανόν επίσης ή συστηματική έρευνα τῶν σωζομένων ἀρχείων τῶν συγχρόνων τούτου νοταρίων τοῦ Χάνδακος νὰ ἔφευρον εἰς φῶς καὶ ἄλλα στοιχεῖα. Τοιαύτην ἔρευναν ὅμως δὲν εἶχον τὸν χρόνον νὰ ἐπιχειρήσω, ἔνεκα τοῦ μεγίστου ὄγκου τοῦ ὑλικοῦ.

Κατὰ τὴν περαιτέρω ἔκδοσιν τῶν ἐγγράφων, ἐκάσιου τῶν ὁποίων προτάσσω μετάφρασιν ἢ (διὰ τὰ ἐκτενέστερα) εὐρεῖαν περίληψιν, ἐπιτάσσω δὲ σημειώσεις, ἐτήρησα πιστῶς τὴν ὀρθογραφίαν αὐτῶν, ἀνέλυσα δὲ μόνον τὰς βραχυγραφίας¹⁶. Χρήσιμον ἐθεώρησα νὰ παραθέσω φωτοτυπίας δύο σελίδων τῶν ἐγγράφων (βλ. πίν. ΜΔ' - ΜΕ') καὶ νὰ προσθέσω ἐν τέλει πίνακα τῶν κυρίων ὀνομάτων.

1

ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ ΤΟΥ ΔΟΥΚΑ ΚΡΗΤΗΣ ΕΠΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΜΠΕΡΤΟΥ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑ ΚΑΙ ΒΛΑΣ. VANUCIO ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΛΗΡΩΜΗΝ ΤΟΥ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΥ ΔΑΣΜΟΥ ΥΦΑΣΜΑΤΩΝ ΠΩΛΗΘΕΝΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

11 Ὀκτωβρίου 1386

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca di Candia 30: Memoriali antichi*, τετράδ. 31 <πρῶην 27>, 1386/88, φ. 31v - 32v)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ. — Ὁ Μπέρτος Ντελλαπόρτας ἐνήγαγεν ἐνώπιον τοῦ Πέτρου Nani καὶ τοῦ Belesso Civrano, συμβούλων τοῦ ἀπουσιάζοντος δούκα Κρήτης Μάρκου Zeno, τὸν ἐξ Ἀγκῶνος Blasio Vanucio, παρ' οὗ εἶχεν ἀγοράσει διάφορα ὑφάσματα κομισθέντα διὰ τοῦ πλοίου τούτου [εἰς Χάνδακα], ἀντὶ 380 χρυσῶν δουκάτων, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι δὲν θὰ ἐπλήρωνε τὸν γεωστὶ ἐπιβληθέντα ὑπὲρ τοῦ βενετικοῦ δημοσίου δασμὸν ἐκ 10 % ἐπὶ τῶν εἰς Κρήτην εἰσαγομένων ὑφασμάτων. Ἐπειδὴ οἱ οἰκονομικοὶ ὑπάλληλοι τοῦ δημοσίου (camerarii Communis) ἠξίουσαν παρὰ τοῦ Μπέρτου τὴν πληρωμὴν τοῦ ἀνωτέρω δασμοῦ, οὗτος ἐζήτησε ὅπως ὁ Vanucio ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῆς πληρωμῆς, κατὰ τὴν συμφωνίαν των. Ὁ Vanucio ἀντέταξε τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι, πρὸ τῆς ἐκφορτώσεως τῶν ὑφασμάτων, εἶχε συνάψει ἔγγραφον συμφωνητικὸν πρὸς τοὺς μισθωτὰς τῶν φόρων (datarios) τοῦ Χάνδακος, ὑπογεγραμμένον

¹⁶) Ὁφείλω νὰ εὐχαριστήσω καὶ ἐντεῦθεν τὴν διεύθυνσιν καὶ τὸ προσωπικὸν τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων Βενετίας διὰ τὴν πρόθυμον βοήθειαν τὴν ὁποίαν μοὶ παρέσχον πρὸς μελέτην, φωτογράφησιν καὶ ἀνάγνωσιν δυσκόλων χωρίων (ἰδίᾳ τῶν εἰς βενετικὴν διάλεκτον) τῶν ἐκδιδομένων ἐγγράφων. Ὅπως ἰδιαιτέρας χάριτας ὀφείλω εἰς τὸν κ. Ugo Tucci καὶ τὰς δίδας M. F. Tiepolo καὶ Bianca Strina.

ὑπὸ τῶν ἐξ αὐτῶν Φιλίππου Ριζαμάνου καὶ Ἰωάννου Καυχο, καθ' ὃ ὤφειλε νὰ πληρώσῃ μόνον 5 % φόρον εἰς αὐτούς, οὐδὲν δὲ εἰς τὸ δημόσιον. Οὗτοι ὠμολόγησαν τὴν συμφωνίαν ταύτην. Οἱ σύμβουλοι, μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεως, ἀποφαίνονται ὁμοφώνως ὅτι, ἐπειδὴ οἱ μισθωταὶ τῶν φόρων οὐδὲν δικαίωμα εἶχον ν' ἀπαλλάξουν τὸν Vanucio τοῦ ἀνωτέρω δασμοῦ, διότι οὗτος ἀφεώρα εἰς τὸ βενετικὸν δημόσιον, ὀφείλουσαν νὰ καταβάλουν οἱ ἴδιοι εἰς τὸ δημόσιον τὸν δασμὸν τοῦτον τῶν 10 %. (Ἐν τέλει παρτίθεται τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου συμφωνητικοῦ τοῦ Blasio Vanucio μετὰ τῶν Φιλ. Ριζαμάνου καὶ Ἰω. Καυχο, ὅπερ φέρει χρονολογίαν 18 Ἰουνίου 1386 καὶ εἶναι γεγραμμένον διὰ χειρὸς Δημητρίου Damiano).

φ. 31v

Die Xj octubris, indictione X [1386]

Coram egregiis dominis Petro Nani et Belemo Ciurano, consiliariis, absente Magnifico domino Marco Geno, honorabili duca Crete, comparuit Bertus Dela Porta, dicens se emisse a Blasio Vanucij de Ancona pecias Vij pannorum florentinorum et alias pecias Vij pannorum grossorum pro ducatis auri CCCLxxx, 5 quas quidem pecias dictus Blasius conduxerat de Romania cum sua cocha, et illas sibi uendiderat tali quidem pacto, quod dictus φ. 32r Bertus nichil solvere debebat pro ipsis de datio | quod solui de- 10 bebat comuni ad rationem decem pro centenario, secundum formam impositionis nuper facte per ducale dominium de pannis forinsecis, qui conducebantur in Cretam. Et tamen camerarii comunis cohercebant ipsum Bertum ad soluendum comuni dictum dacium. Et ideo petebat, quod dictus Blasius deberet eum liberare 15 a solutione dicti dacij, secundum formam uenditionis facte sibi. Ad que dictus Blasius Vanucij respondebat, dicens quod, ante quam dicti panni fuissent discaricati in terram, daciarum Candide pepigerunt secum taliter, quod ipsi fuerunt contenti quod de omnibus pannis, quos uenderet, soluere deberet quinque pro 20 centenario et de alio datio, quod spectabat comuni, nichil soluere debebat, sicut continebatur in quodam scripto sibi facto per nobilem uirum Phylippum Ριζαμάνου et Johannem Caucho, daciarum. Dicti autem daciarum, seu nuncius eorum coram domino constitutus, fuit confessus ipsos daciarum fecisse cum predicto 25 Blasio pactum predictum. Quapropter, auditis et intellectis iuribus partium et uisis et dilligenter consideratis ducalibus literis, continentibus impositionem predictam, et examinata forma pacti

predicti, in quo continebatur quod dicti daciarii absoluebant dictum Blasium ab onere impositionis predictae, quod fecisse non poterant, quoniam ipsa impositio spectabat comuni et ipsi daciarij
 30 nullam libertatem habebant in ea, quia | non erat inclusa in rati-
 φ. 32v ne incanti datiorum deliberatorum eisdem,

Dictum est per dominos consiliarios predictos, concorditer et sententialiter, quod suprascripti Philippus Piçamano et Johan-
 35 nes Caucho et alii socii eorum daciarii dare et soluere debeant in camera comunis impositionem seu dadium predictum ad rationem yperperorum decem pro centenario yperperorum, secundum formam predictarum ducalium literarum, quod quidem dadium sit et esse debeat comunis, sicut debet esse de iure. Tenor
 40 autem scripti facti de pacto predicto talis est: «1386 di xviiij cugno ser Blasio de Uanuço d' Ancona fe pato cum ser Philippo Piçamano et ser Çani Cocho, daciari del comerchio, che de tuti li panni, liqual descargata dela soa cocha per uendere in Candia, de tuti quelli che lo soprascrito uendera, debia pagare yperpera
 45 V per centinario, et che lo comprador sia franco de non pagare niente. io Dimitri Damiano scrissi».

36 *predictum* φέρεται δις γεγραμμένον.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

3-4. *Marco Geno, honorabili ducha Cretae.* Ὁ Marco Zeno ἐ χρημάτισε δούκας Κρήτης κατὰ τὰ ἔτη 1385 - 1387 (βλ. τὰς ἀναγραφὰς τῶν δουκῶν τῆς Κρήτης παρὰ Hippolyte Noiret, Documents inédits pour servir à l'histoire de la domination vénitienne en Crète de 1380 à 1485 tirés des archives de Venise, Paris, 1892, σ. 556 καὶ E. Gerland, Das Archiv des Herzogs von Kandia, Strassburg, 1899, σ. 34).

4. *Bertus Della Porta.* Ὅτι ὁ Μπέρτος ἦτο υἱὸς τοῦ Λεονάρδου Ντελλαπόρτα ἦτο ἤδη γνωστὸν ἐκ τοῦ ἀπὸ 15 Ἰουνίου 1400 ἐγγράφου τοῦ ἐκδεδομένου ὑπὸ H. Noiret, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 107 - 109 (βλ. σ. 109: «...Bertus de la Porta, filius Leopardi...»), προσεπιμαρτυρεῖται δὲ καὶ ἐκ τῶν κατωτέρω ἐγγράφων 6 (στ. 2) καὶ 9 (στ. 3 - 4). Διὰ τὴν ἐμπορεύηται ἤδη τῷ 1386, σημαίνει ὅτι ἦτο τότε τοῦλάχιστον εἰκοσαετής, ἄρα ἐγεννήθη πρὸ τοῦ 1366 καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ πατὴρ του Λεονάρδος δὲν θὰ ἐγεννήθη βραδύτερον τοῦ 1346.

9 - 12. *de datio quod solvi debebat Comuni ad rationem decem pro centenario, secundum formam impositionis nuper factae per ducale dominium de pannis forinsecis, qui conducebantur in Cretam.* Ὁ δασμὸς οὗτος 10% ὑπὲρ τοῦ βενετικοῦ δημοσίου διὰ τὰ εἰς Κρήτην εἰσαγόμενα ἔξωθεν ὑφασματα εἶχε πράγματι ἐπιβληθῆ προσφάτως, τὸν Ἰούλιον τοῦ προηγουμένου ἔτους 1385, δι' ἀποφάσεως τῆς Βενετικῆς Γερουσίας ἐκδεδομένης ὑπὸ H. Noiret, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 61, σημ. 2 (πρβλ. καὶ σ. 20, ὡς καὶ F. Thiriet, Régestes des délibérations du Sénat de Venise concernant la Romanie.

Tome premier. 1329 - 1399. Paris, 1958, σ. 169, ἀριθ. 699, 6). βραδύτερον μάλισσα, τῷ 1394, ηὐξήθη εἰς 20 % (βλ. H. Noiret, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 61 καὶ F. Thiriet, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 200, ἀριθ. 842).

12 - 13. *camerarii Communis*. Πρόκειται περὶ τῶν ἀνωτάτων οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων τοῦ βενετικοῦ δημοσίου ἐν Κρήτῃ. ὦν τὰ καπιτουλάρια (ἦτοι τὴν συγγραφὴν τῶν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων) ἐδημοσίευσεν ὁ E Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 91 - 92. Βλ. περὶ τούτων καὶ J. Jegerlehner, Beiträge zur Verwaltungsgeschichte Kandias in XIV. Jahrhundert, ἐν «Byzantinische Zeitschrift», τόμ. 13 (1904), σ. 442.

17. *datiarii Candidae*. Οὗτοι ἦσαν οἱ εἰσπράκτορες τῶν φόρων τοῦ Χάνδακος, τοὺς ὁποίους, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν περαιτέρω στ. 31 - 32, εἶχον μισθώσει παρὰ τοῦ δημοσίου δι' ἴδιον λογαριασμόν, κατόπιν πλειοδοτικοῦ διαγωνισμοῦ. Βλ. καὶ τὴν ἐπομένην σημείωσιν.

22. *Philippum Pizansano*. Τοῦτον δυνάμεθα πιθανῶς νὰ τουτίσωμεν πρὸς τὸν ἐν ἐγγράφῳ τοῦ ἐπομένου ἔτους 1387 (30 Αὐγούστου), οὗ περίληψις παρὰ H. Noiret, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 17, ἀναφερόμενον «Philippe Pizansano (γράφε προφανῶς: Pizansano), père de huit enfants», ὅστις, κατὰ τὸ ἐγγραφοῦν τοῦτο, φυλακισθεὶς διὰ χρέος 3000 ὑπερπύρων πρὸς τὸ δημόσιον ταμεῖον τῆς Κρήτης, «pour solde de taxes et fermages», ἀποφασίζεται ν' ἀποφυλακισθῇ. Φαίνεται ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ μίσθωσις τῶν φόρων ζημίαν μᾶλλον ἢ κέρδη προσεπόρισεν εἰς αὐτόν, ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς δὲ ταύτης συνηγορεῖ καὶ ἡ ἐνιαῦθα σχολιαζομένη ἀπόφασις τῆς Αὐθεντίας εἰς βάρος του.

2

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΣ ΩΣ ΙΣΧΥΡΑΣ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ ΑΜΠΕΛΟΥ, ΣΥΝΑΦΘΕΙΣΗΣ ΥΠΟ ΜΠΕΡΤΟΥ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑ

17 Σεπτεμβρίου 1388

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca di Candia 30: Memoriali antichi*, τετράδ. 31 <πρώην 27>, 1386/88, φ. ἄνευ σελιδώσεως <τρίτον ἐκ τοῦ τέλους>)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ. — Ὁ δούκας Κρήτης Donatus Mauro καὶ οἱ σύμβουλοί του ἀποφασίζουν ὅπως ἡ εἰς τὸν Μπέρτον Ντελλαπόρταν γενομένη ἐκμίσθωσις ἀμπέλου, κειμένης εἰς τὴν τοποθεσίαν Lemona-ria, παρὰ τῆς Ἑλένης, χήρας καὶ ἐπιτρόπου τοῦ Albertino Brazola, δι' ἐγγράφου τοῦ νοταρίου Γεωργίου Βατάτση ὑπὸ χρονολογίαν 29 Αὐγούστου 1387, παραμείνη ἔγκυρος καὶ ἰσχυρὰ ἐφ' ὅσον χρόνον θὰ χηρεύῃ ἢ ρηθεῖσα Ἑλένη. Ἡ ὑπὸ ταύτης προβληθεῖσα ἐνστάσις, ὅτι ἐξεμίσθωσε τὴν ἀμπελον εἰς τιμὴν κατωτέραν τῆς πραγματικῆς, δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, δεδομένου ὅτι ὁ Μπέρτος προσεφέρθη ν' ἀποδώσῃ τὴν ἀμπελον εἰς αὐτήν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ αὕτη τὰ ληφθέντα παρ' αὐτοῦ χρήματα ἐντὸς ταχθείσης προθεσμίας, ἣτις παρήλθε χωρὶς οὐδὲν νὰ δώσῃ αὕτη εἰς τὸν Μπέρτον.

Die xvij septembris, indictione xij [1388]

Dictum est per Magnificum dominum Donatum Mauro, honorabilem ducham Crete, et eius consilium, quod afflictatio facta Berto Dela Porta de pecia una vinee, posite in loco nomine Lemonaria, sibi afflictate per Helenam, relictam et commissariam Albertini Braçola, per cartam factam manu Georgij Uataci, notarij, sub anno Domini Mccclxxxvij, mense augusto, die xxviiiij, indictione x, remaneat firma et ualida quousque uiduauerit dicta Helena, non obstante contradictione quam dicta Helena faciebat, dicens se dedisse dictam vineam pauciore precio eo quo ualebat, cum dictus Bertus contentus fuerit restituere sibi dictam vineam, dummodo daret sibi pecuniam sibi datam per ipsam infra certum terminum sibi assignatum. ad quem terminum ipsa nich[il] dare noluit dicto Berto.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

2 - 3. *Donatum Mauro, honorabilem ducham Cretae.* Ὁ Donato Moro ἐχρημάτισε δούκας Κρήτης (τὸ πρῶτον) ἀπὸ 1387 - 1389, διαδεχθεὶς τὸν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἐγγράφῳ Marco Zeno (βλ. H. Noiret, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 556 καὶ E. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 34). Ἡ κατα μῆνα Σεπτέμβριον 12ῃ ἰνδικτιῶν ἢ φερομένη ἐν ἀρχῇ τοῦ ἄνευ ἐνδείξεως ἔτους ἐγγράφου συμπίπτει πρὸς μόνον τὸ ἔτος 1388 ἐκ τῶν ἐτῶν τῆς θητείας του.

4 - 5 *in loco nomine Lemonaria.* Δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν ποῦ εὑρίσκειται ἡ τοποθεσία αὕτη (Λεμονάρια ἢ Λεμοναριά;). Εἰς τὴν ἀπὸ 27 Σεπτεμβρίου 1486 διαθήκην τοῦ ἐκ Χάνδακος Θεοδώρου Τουρλινοῦ τὴν ἐκδεδομένην ὑπὸ Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. 6, ἐν Βενετία, 1877, σ. 656, ὁ διαθέτης ἀναφέρει «τοὺς λεγομένους τόπους εἰς τὰ Λεμωνάρια, καὶ εἰς τὸν Ἀπόλενα καὶ Σκόπιλα τοῦ Διμηνίτη». Πρὸκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ τοπωνυμίου; Κατὰ πληροφωρίας ἐξ ἄλλου τοῦ φίλου κ. Ἄνδρ. Γ. Καλοκαιρινοῦ, τοπωνύμιον Λεμοναρά (ἢ) ἀκούεται σήμερον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ἀγροκλήματος Γιοφυράκια τῆς ἐπαρχίας Μαλεβυζίου.

3

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΕΝΕΧΥΡΩΝ ΥΠΟ ΜΠΕΡΤΟΥ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ GISSI, ΛΟΓΩ ΔΑΝΕΙΟΥ

1 Ἀπριλίου 1390

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca di Candia 11: Atti antichi*, τετραδ. 15 <1390>, φ. 29r)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ. — Κατ' ἐντολὴν τῆς Αὐθεντίας, ὁ Μπέρτος Ντελλαπόρτας παρέδωκε καὶ παρακατέθεσεν εἰς χεῖρας τῆς Σταμάτας,

συζύγου αὐτοῦ, καὶ τοῦ καλογήρου Θεοστηρίκτου, πνευματικοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐπιτρόπων τοῦ Ἰωάννου Gissi, τὰ κατωτέρω καταγεγραμμένα ἀντικείμενα, ὡς τεκμήριον καὶ ἐνέχυρον 1500 ὑπερπύρων, τὰ ὁποῖα ὁ ρηθεὶς Μπέρτος ἔλαβε παρὰ τῶν εἰρημένων ἐπιτρόπων ὑπὸ τύπον δανείου καὶ τὰ ὁποῖα ὁ Μπέρτος οὗτος εἰσέπραξε παρὰ τοῦ Κώστα Metopan καὶ τοῦ Θεοδώρου Κομητᾶ, ὀφειλετῶν τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπείας, καὶ ὀφείλει γὰ κρατῆ αὐτὰ ὑπὸ τύπον δανείου, κατὰ τὴν ἀρέσκειαν τῶν ἄνωθεν γεγραμμένων ἐπιτρόπων.

(Ἀκολουθεῖ, στ. 10 κ. ἔξ., ἡ καταγραφή τῶν ἀντικειμένων, ἧτοι ἐπίπλων, σκευῶν καὶ ὑφασμάτων)

Die primo Aprilis, indictione xiiij 1390

De mandato dominationis ser Bertus Delaporta dedit et consignavit in manibus domine Stamate, eius uxoris, et Calogero Theostiricto, pneumatico Sanctorum Apostolorum, commissariis
 5 Johannis Gissi, res infrascriptas pro signo et pignore yperperorum mille quingentorum, que dictus Bertus habuit a dictis commissariis nomine mutui, que dictus Bertus excusit a Costa Metopan et Theodoro Comitta, debitoribus dicte commissarie, et debet ea habere nomine mutui ad beneplacitum suprascriptorum
 10 commissariorum. Que quidem res sunt hec : Primo
 Letti de pluma do Item glisolla una
 Item coltra de smobrada una Item armarol uno
 Item coltra biaua una Item par uno de velludi de grana
 Item coltre uege ij 25 Item par uno de velludi biaui
 15 Item par de cortine uno Item gonella una vergadha
 Item tapedi 4 Item cordon uno de pelle
 Item bancal uno Item borssa una de pelle
 Item confani iij Item taçe 6 de argento
 Item casella una granda 30 Item coppe 2 de argento
 20 Item scrinetti iij Item bancho de arcipresso uno
 Item armadura una Item botte uode Lxxxx

4 *Theostiricto* διώρθωσα (βλ. Σημειώσεις) : *Theosaricho* ἐν τῷ ἐγγράφῳ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

3. *dominae Stamatae, eius uxoris*. Ἡ Σταμάτα ἦτο σύζυγος τοῦ Μπέρτου Ντελλαπόρτα ἢ τοῦ Ἰωάννου Gissi, τοῦ ὁποῖου ἐτύγχανε καὶ ἐπίτροπος; Μολονότι συντακτικῶς ἀρμόζει τὸ πρῶτον, ἐν τούτοις λογικώτερον φαίνεται τὸ δεύτερον.

3-4. *et calogero Theostiricto, pneumatico Sanctorum Apostolorum*. Ὁ

καλόγηρος οὗτος εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἀναφερόμενον ἐν βραχεῖ ἐγγράφῳ, ὅπερ φερρεται ἐν τῷ αὐτῷ φύλλῳ, ἐνθα καὶ τὸ ἐνκαίθια σχολιαζόμενον καὶ ὅπερ ἔχει ὡς ἑξῆς: «*Die 17 Aprilis, indictione xiiij [1390] — Per Magnificum dominum Dominicum Bono, honorabilem ducham Crete, et eius consilium concessa est licentia Andree Coritheo, olim habitatori Candide, qui est senex et infirmus, quod possit se ordinari calogerum, more Grecorum, per calogerum Theostirictum, pneumaticum monasterij beatorum Apostolorum de Marula*». Ὁ ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ τύπος Theostirictus (= Θεοστήρικτος) εἶναι βεβαίως ὁ ὀρθὸς καὶ οὕτω διωρθώσαμεν τὸν τυπον Theosaricho τοῦ ἡμετέρου ἐγγράφου. Ὁ Θεοστήρικτος οὗτος ἦτο λοιπὸν πνευματικὸς τῆς μονῆς τῶν Ἁγ. Ἀποστολῶν τοῦ Μαρουλά, γνωστοῦ προαστείου τοῦ Χάνδακος. Ὑπὸ Giuseppe Gerola, Topografia delle chiese della città di Candia, «Bessarione», τόμ. 34 (1918), σ. 262 - 263 ἀναγράφονται τρεῖς διαφοροί ναοὶ τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων ἐν Χάνδακι, πρὸς τίνα ὅμως τούτων δέον νὰ ταυτισθῇ ἢ ὁμώνυμος ὀρθόδοξος ἐν Μαρουλά μονή, εἶναι ἄδηλον.

4

ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΤΗΣ ΑΥΘΕΝΤΙΑΣ, ΑΙΤΗΣΕΙ ΤΩΝ LEONARDO TRIVISAN ΚΑΙ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑ, ΩΣ ΠΛΗΡΕΞΟΥΣΙΩΝ ΤΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΘΩΜΑ ΕΝ TORCELLO, ΠΕΡΙ ΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΓΝΩΜΟΝΩΝ ΠΡΟΣ ΕΚΤΙΜΗΣΙΝ ΖΗΜΙΩΝ ΠΡΟΞΕΝΗΘΕΙΣΩΝ ΥΠΟ ΙΑΚΩΒΟΥ ΜΑΝΟΛΕΣΣΟ ΕΙΣ ΜΥΛΟΥΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΕΚΜΙΣΘΩΘΕΝΤΑΣ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ

27 Αὐγούστου 1390

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca di Candia 30: Memoriali antichi*, τετραδ. 35 <πρώην 31r>, 1390/91, ἄνευ σελιδώσεως)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ. — Ὁ Λεονάρδος Trivisan, τοῦ ποτὲ Vito, καὶ ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας, ὡς πληρεξούσιοι τοῦ ἡγουμένου [τῆς μονῆς] τοῦ Ἁγ. Θωμᾶ de Borgondia (τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως τοῦ Torcello), ἐκκρεμούσης ἀγωγῆς κατὰ τοῦ εὐγενοῦς Ἰακώβου Manolessο ἐνώπιον τῶν δικαστῶν τῶν πληρεξουσίων (judices procuratorum), οἵτινες εἶχον τάξει εἰς τὸν τελευταῖον νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιόν των αὐτοπροσώπως ἢ ν' ἀποστείλῃ εἰς τὸν πληρεξούσιόν του Πέτρον Spirito πληροφορίας ἐν σχέσει μὲ τὰς ἀξιώσεις τοῦ ρηθέντος ἡγουμένου διὰ τινὰς μύλους αὐτοῦ κατερειπωθέντας, ἐζήτησαν παρὰ τῆς Αὐθεντίας, ὅπως ὀρίσῃ εἰδικούς πραγματογνώμονας πρὸς ἐκτίμησιν τῶν ζημιῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν οἱ μύλοι οὗτοι κατὰ τὸν χρόνον τῆς μισθώσεώς των ὑπὸ τοῦ Manolessο. Ὁ δούκας τῆς Κρήτης Δομίνικος Bono καὶ ὁ σύμβουλος αὐτοῦ Μᾶρκος Caravello, μὴ ἰσχύοντος πάντως τοῦ προειρημένου Λεονάρδου Trivisan, δευτέρου συμβούλου, νὰ μεταβάλλῃ τὴν ἀπό-

φασίν των, ἀποφασίζουσι ὅπως σταλοῦν πραγματογνώμονες πρὸς ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως τῶν ρηθέντων μύλων. Οὗτοι θ' ἀποφανθοῦν περὶ τοῦ πόσον στοιχίζει ἡ ἀνοικοδόμησις αὐτῶν καὶ ἡ ἐπαναφορά των εἰς ἡν κατάστασιν εὐρίσκοντο ὅτε ἐξεμισθώθησαν εἰς τὸν Ἰάκωβον Manolesso, περὶ τοῦ πόσον ἀπέδιδον, εἰς προσόδους καὶ μισθώματα, ἐπὶ Vito Trivisan, περὶ τοῦ πόσον ἀπέδιδον ἐπὶ Ἰακώβου Manolessο, πρὶν ἐρειπωθοῦν, καὶ περὶ τοῦ πόσον ἀποδίδουν σήμερον. Ἡ περὶ τούτων ἐκθεσις αὐτῶν θὰ σταλῆ εἰς τοὺς δικαστὰς τῶν πληρεξουσίων.

Παρὰ πόδας τῆς ἀποφάσεως προσετέθη ὅτι ὁ Ἰάκωβος Manolessο ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ἀποδέχεται αὐτὴν καὶ ἀποκρούει τὴν ἐπιβληθεῖσαν πραγματογνωμοσύνην, διότι, ὡς ἰσχυρίζεται, εἰς οὐδεμίαν ἐπισκευὴν ὑποχρεοῦται.

Die xxvij augusti, indictione xiiij 1390

Comparentibus coram dominatione nobili uiro domino Leonardo Triuisano, condam domini Viti, et prouido uiro ser Leonardo Dela Porta, procuratoribus et procuratorio nomine domini
 5 abbatis Sancti Thome de Borgondia, Torcellane diocesis, ut de pro-
 curatione sua constat (;) carta commissionis scripta manu Georgii
 de Gibilupo (;) notarii, et nobili uiro ser Jacobo Manolessο, occasio-
 ne differentie vertentis inter partes coram iudicibus procuratorum,
 qui fecerunt citari suprascriptum ser Jacobum ad comparendum
 10 usque ad certum terminum coram eis uel ad mittendem prouido
 uiro ser Petro Spirito, eiusdem ser Jacobi procuratori, informatio-
 nem super aliquibus petitionibus formatis per dictum dominum
 abbatem eidem suo procuratori et specialiter quod quedam pars
 certorum molendinorum ruinata reperetur, suprascripti procura-
 15 tores predicti domini abbatis, per subuentionem petebant coram
 dicta dominatione, pro declaratione ueritatis et dictorum domi-
 norum | iudicum procuratorum, quod dominatio dignaretur mitte-
 re aliq[ui] bonos uiros in contrascriptis negocijs expertes, qui
 de[bent] examinare molendina suprascripta, uidelicet quantum
 20 constaret a[d] rehedificandum dicta molendina in statu quo
 erant quando ser Jacobus Manolessο ipsa habuit, et tempore
 cuius afflictationis ipsa molendina, siue pars ipsorum fuit in rui-

5-7 *ut...notarii* προστεθειμένα κάτωθι τῆς ἑσέλιδος διὰ παραπομπῆς, ἐξί-
 τηλα καὶ δυσανάγνωστα || 12 πρὸ τοῦ *petitionibus* φέρεται γεγραμμένον *informatio-*
nibus (κατὰ τὸ προηγούμενον *informationem*) καὶ ἀκολούθως διαγεγραμ-
 μένον.

nam. Item quantum ipsa molendina reddebant de prouentu et
 affictu, tempore nobilis uiri domini Viti Trivisano. Item quan-
 25 tum reddebant tempori suprascripti ser Jacobi Manolessa et qu-
 antum ipsa molendina reddunt in presente. Per Magnificum do-
 minum Dominicum Bono, honorabilem ducham Crete, et egre-
 gium dominum Maurum Carauello, consiliarium, non ualente se
 impedire in hoc suprascripto domino Leonardo Trivisano, altero
 30 consiliario, occasione suprascripta, dictum est quod mittantur
 aliqui boni et experti uiri, qui sacramententur ad examinandum
 conditionem dictorum molendinorum, uidelicet quantum con-
 staret ad rehedificandum ipsa molendina et ad reducendum ipsa
 in culmine, sicut stabant quando data fuerunt ad affictum ser
 35 Jacobo Manolessa suprascripto, et tempore cuius affictationis
 ipsa seu pars ipsorum fuit in ruinam. Item quantum reddebant
 de prouentu et affictu tempore domini Viti Trivisano. Item
 quantum reddebant tempore suprascripti Jacobi Manolessa, ante
 quam irent in ruinam. Item quantum reddunt ad praesens. Que
 40 omnia mittantur dominis iudicibus procuratorum, sub bulla
 huius regiminis.

Comparuit ser Jacobus Manolessa et dixit quod nullo modo
 assentiebat dicte terminationi, nec volebat esse ad examinationem
 seu existimationem predictam, quia asserebat se non tenere ad
 45 reparationem aliquam, et pro parte scribatur quod essent salua
 sua jura.

33 πρὸ τοῦ *reducendum* φέρεται γεγραμμένον *rehedificandum* (κατ' ἐπα-
 νάληψιν τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ) καὶ ἀκολούθως διαγεγραμμένον || 42 - 46 με-
 ταγενεστέρα προσθήκη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

2 - 4 *nobili viro domino Leonardo Trivisano, quondam domini Viti, et
 prouido viro ser Leonardo Della Porta.* Ὁ Leonardo Trivisan, ὅστις, ὡς ἀ-
 νιφέρεται κατωτέρω ἐν τῷ ἐγγράφῳ (στ. 29 - 30), ἦτο σύμβουλος τοῦ δούκα τῆς
 Κρήτης, πρέπει νὰ ταυτισθῇ ἀσφαλῶς πρὸς τὸν βραδύτερον, τῷ 1409, γενόμε-
 νον δούκαν τῆς Κρήτης, ὅστις καὶ ἀπεβίωσε τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκ τοῦ ἐν Χάνδακι
 λοιμοῦ (βλ. H. Noiret, ἔνθ' ἀναγ., σ. 556 καὶ 210, σημ. 2, ἀντιλοῦντα ἐκ
 τοῦ Fl. Cornelius, *Creta Sacra, Venetiis*, 1755, τόμ. II, σ. 356). Οὗτος,
 ὑπηρετῶν κατὰ τὸ προηγούμενον τῆς χρονολογίας τοῦ ἐγγράφου ἔτος 1389 ὡς
 ὑποδιοικητῆς τῆς ναυτικῆς μοίρας τῆς Ἀδριατικῆς (*vicecapitaneus culphii*)
 καὶ εὐρισκόμενος ἐν Ναυπλίῳ, ἔλαβε τῇ 31 Μαΐου ἐντολὴν τῆς Βενετικῆς Γε-
 ρουσίας νὰ μεταφέρῃ διὰ τῆς γαλέρας του εἰς Τυνησίαν τὸν ἐκεῖ ὡς πρεοβευ-

τὴν ἀποστελλόμενον Λεονάρδον Ντελλαπόρταν (βλ. Μ. Ί. Μανούσακα, Ὁ ποιητὴς Λεοναρδος Ντελλαπόρτας ὡς πρεσβευτὴς τῆς Βενετίας εἰς Τυνησίαν, ΕΕΒΣ, τόμ. 27 (1957), σ. 348 - 364, ἔγγρ. ἀριθ. 2 - 3 καὶ ἰδίᾳ τὰς ἐν σ. 357-358 καὶ 361 - 364 σημειώσεις). Ἡ ἐντολὴ αὕτη ἐξετελέσθη καὶ ὁ Ντελλαπόρτας ὅστις εἶχε διορισθῆ μικρὸν πρότερον (10 Μαΐου) δικηγόρος Χάνδακος (βλ. αὐτόθι, σ. 315 - 348, ἔγγρ. ἀριθ. 1). θὰ εἶχεν ἤδη ἐπανέλθει ἐκεῖθεν τῆ 9 Δεκεμβρίου 1390 ὅτε καὶ ὑπέβαλεν ἀναφορὰν εἰς τὴν Γερουσίαν περὶ τῆς διπλωματικῆς του ταύτης ἀποστολῆς (βλ. αὐτόθι, σ. 364 - 368, ἔγγρ. ἀριθ. 4). Εἶχομεν εἰκάσει (αὐτόθι, σ. 367, βλ. καὶ σ. 362) ὅτι ὁ Ντελλαπόρτας ἐπανήλθε τότε ὄχι εἰς Βενετίαν ἀλλ' εἰς τὴν γενέτειράν του, τὸν Χάνδακα, ἵνα ἀναλάβῃ τὸ εἰς αὐτὸν ἀπονεμηθὲν ὀφφίκιον τοῦ δικηγόρου. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται ἐκ τοῦ παρόντος ἐγγράφου, ἐξ οὗ μαρτυρεῖται οὗτος ἐγκατεστημένος ἤδη ἐν Χάνδακι κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1390. Ἐκ τοῦ ἐγγράφου ἐπίσης μανθανομεν ὅτι καὶ ὁ Leonardo Trivisan, μετὰ τὴν ἐκ Τυνησίας ἐλάνοδόν του, διορίσθη σύμβουλος τοῦ δούκα τῆς Κρήτης ἐν Χάνδακι (τὴν θέσιν ταύτην διετήρει καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ ἐπομένου ἔτους 1391, βλ. ἔγγρ. ἀριθ. 9) καὶ πορίσεται τὴν εἰς δίκην ὡς πληρεξούσιος ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ντελλαπόρτα. Φαίνεται ὅτι τοὺς δύο ἄνδρας εἶχε συνδέσει στενότερον ἢ κοινὴ εἰς Τυνησίαν ἀποστολή.

4 - 5. *domini abbatis Sancti Tomae de Borgondia, Torcellanae diocesis*. Πρόκειται περὶ τοῦ μοναστηρίου S. Tomaso dei Borgognoni, ἀνήκοντος εἰς τὸ τάγμα τῶν Cîteaux (Cistercienses) καὶ ἰδρυθέντος περὶ τὸ 1190 ἐπὶ τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς παρὰ τὴν Βενετιαν νησίδος Torcello (βλ. H. Noiret, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 6, σημ. 3). Τὸ μοναστήριον τοῦτο φαίνεται ὅτι εἶχεν ἰδιοκτησίας ἐν Κρήτῃ, ὡς μαρτυρεῖται καὶ ἐκ προγενεστέρου ἐγγράφου, ἀπὸ 1ῶ Ἰουλίου 1386, τοῦ ὁποίου παρέχεται ὑπὸ H. Noiret, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 6, ἡ ἀκόλουθος περίληψις: «*Ordre au gouvernement de Crète d'examiner les droits des prétendants à la possession de biens en Crète appartenant au monastère de S. Thomas de Burgodiensi, du diocèse de Torcello*». Τὸ ὄνομα τοῦ ἐνάγοντος ἡγουμένου αὐτοῦ, οὗ πληρεξούσιοι οἱ Leonardo Trivisan καὶ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας, δὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ ἐγγράφῳ. Φαίνεται πάντως ὅτι οὗτος ἀπεβίωσε μετ' ὀλίγον, διότι τῆ 1 Ἀπριλίου τοῦ 1392 ἡ Βενετικὴ Γερουσία ἀπηύθυνε σύστασιν πρὸς τὸν Πάπον «*pour l'abbaye de S. Tommaso de Borgognoni en faveur d'Andrea Civrano, prieur de S. Antonio de Candie*» (H. Noiret, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 48).

24. *tempore nobilis viri domini Viti Trivisano* (πρβλ. καὶ 37). Πιθανῶς νοεῖται ὁ ἄλλοτε στρατηγὸς (capitaneus) Κρήτης Vito Trivisan, ὁ μαρτυρούμενος ἐξ ἐγγράφου ἀπὸ 20 Ἀπριλίου 1378, τοῦ ὁποίου φέρεται παρὰ Σπυρ. Μ. Θεοτόκη, Θεσπίσματα τῆς Βενετικῆς Γερουσίας 1281 - 1385, τευχ. II, ἐν Ἀθήναις, 1937, σ. 210, ἡ ἀκόλουθος περίληψις: «*Ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Βίτον Τριβιζάνον, καπιτάνιον Κρήτης, νὰ ἔχη ἕνα ἀκόμη ἵππον δι' αἰομικὴν του χρῆσιν, ἐπὶ πλέον τῶν διατεταγμένων εἰς τὰς ἐντολάς του*». Ἀναφέρεται δὲ οὗτος ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ δούκα Κρήτης, διότι θ' ἀνεπλήρωνε τοῦτον ἀπουσιάζοντα Ὁ Vito Trivisan ἦτο ἴσως ὁ καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐγγράφου (στ. 3) ἀναφερόμενος ὁμώνυμος ποτὲ πατὴρ τοῦ Leonardo Trivisan.

5

ΕΓΓΥΗΣΙΣ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΜΠΕΡΤΟΥ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑ, ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ
ΝΑ ΑΠΟΠΛΕΥΣΗ ΕΚ ΧΑΝΔΑΚΟΣ, ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΔΕΝ ΘΑ ΠΑ-
ΡΑΛΑΒΗ ΕΝΤΕΥΘΕΝ ΣΚΛΑΒΟΥΣ

31 Αὐγούστου 1390

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca di Candia 11: Atti antichi*, τετράδ.
15 <1390>, φ. 45v)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ. — Ὁ Πέτρος Ρόσος, κάτοικος Χάνδακος, ἠγγυήθη ὑπὲρ τοῦ Μπέρτου Ντελλαπόρτα, κυβερνήτου ἑνὸς φορτηγοῦ πλοίου (*cochae*), τὸ ὁποῖον θὰ ἀποπλεύσῃ [ἐκ Χάνδακος] εἰς τὰ μέρη τοῦ Θεολόγου (= Ἐφέσου), δηλαδή περὶ τοῦ ὅτι δὲν θὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ σκλάβον, σκλάβαν ἢ πάροικον ἀνήκοντας εἰς ἰδιώτην ἢ εἰς τὸ δημόσιον, οὐδ' ἄλλο τι πρόσωπον, πλὴν ἐκείνων, δι' ἃ ἔλαβεν ἄδειαν παρὰ τῆς Αὐθεντίας, καὶ περὶ τῆς τηρήσεως τῶν κανονισμῶν τῆς ξηρᾶς, ἐπὶ ἀπειλῇ τῶν διατεταγμένων ποινῶν.

Die suprascripto [=ultimo mensis Augusti 1390]

Petrus Rosso, habitator Candide, fideiussit pro ser Berto Della Porta, patrono unius coche iture ad partes Thologi, videlicet de non levando sclauum, sclauam uel uillanum alicuius persone
5 seu comunis, nec ullam aliam personam ultra eas de quibus habuit licentiam a dominatione, et de obseruandis ordinibus tere, sub penis ordinatis.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ ἔγγραφο τοῦτο ἔχει τὸν συνήθη τύπον τῶν ἐγγυήσεων, τὰς ὁποίας παρεῖχον κάτοικοι τοῦ Χάνδακος ὑπὲρ μελλόντων ν' ἀποπλεύσουν ἐκεῖθεν πλοιάρχων περὶ τοῦ ὅτι οὗτοι δὲν θὰ παρελάβαν μεθ' ἑαυτῶν σκλάβους ἢ ἄλλα πρόσωπα ἄνευ ἀδείας. Τοιαῦται ἐγγυήσεις ἀπαντοῦν συχνότατα εἰς τὴν σειρὰν *Atti antichi*.

2. *Petrus Rosso*. Τοῦτον εὐρίσκομεν καὶ ἐν τῷ κατωτέρῳ ἐγγράφῳ ἀριθ. 8 ὡς πληρεξούσιον (ὁμοῦ μετὰ τοῦ Λεονάρδου) τοῦ Μπέρτου Ντελλαπόρτα, μεθ' οὗ, φαίνεται, ἦτο στενωῶς συνδεδεμένος.

2 - 3. *pro ser Berto Dellaporta, patrono unius cochae*. Περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Μπέρτου Ντελλαπόρτα κυβερνωμένου ἐμπορικοῦ πλοίου γίνεται εὐρύτερος λόγος ἐν τῷ ἀμέσως ἐπομένῳ ἀριθ. 6 ἐγγράφῳ. Ἐκ δὲ τοῦ ἐγγράφου ἀριθ. 7 μανθάνομεν ὅτι κατὰ τὸ μέσα τοῦ ἐπομένου μηνὸς Σεπτεμβρίου ὁ Μπέρτος Ντελλαπόρτας ἐπραγματοποίησε μὲν τὸ εἰς Ἐφεσον ταξίδιον τοῦτο, ὅχι ὁμως δι' ἰδιον λογαριασμόν, ἀλλὰ κατόπιν ναυλώσεως τοῦ πλοίου του εἰς τὸ δημόσιον πρὸς μεταφορὰν σίτου εἰς Κρήτην.

3. *iturae ad partes Th(e)ologi*. Θεολόγος (*Theologo, Altoluogo*) ὠνομάζετο

ἡ μεσαιωνικὴ Ἐφεσος, ἐκ τῆς αὐτόθι μεγάλης βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἀνήκουσα (ἀπὸ τοῦ 1304) εἰς τὸ τουρκικὸν ἔμιράτον τοῦ Ἀϊδινίου, ἀπετέλει ἓνα τῶν σπουδαιότερων λιμένων διεξαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου τῆς Μ. Ἀσίας. Βλ. τὴν περὶ αὐτῆς βιβλιογραφίαν τὴν παρατιθεμένην εἰς τὸ λαμπρὸν βιβλίον τοῦ Paul Lemerle, *L'émirat d'Aydin. Byzance et l'Occident. Recherches sur «La Geste d'Umur Pacha»*, Paris, 1957, σ. 28 κ. ἔξ. Πρβλ. καὶ τὸ πρόσφατον, ἀλλὰ προφανῶς ἡμιτελὲς ἄρθρον τοῦ Ν. Α. Βέη (Bees), Μελετήματα σχετικὰ πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν Ἐφεσον καὶ τὸν καλούμενον Θεολόγον, «Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς» 1953 - 1954. Εἰς μνήμην Γεωργίου Π. Οἰκονόμου, μέρος δεύτερον, ἐν Ἀθήναις, 1958, σ. 263 - 283.

6

ΚΑΤΑΧΩΡΙΣΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΚΑΙ ΕΝΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΥΡΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΜΠΕΡΤΟΝ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑΝ ΠΕΡΙ ΑΓΟΡΑΣ ΤΟΥ 1/3 ΤΟΥ ΠΛΟΙΟΥ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ

1 Σεπτεμβρίου 1390

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca di Candia 11: Atti antichi*, τετραδ. 15 <1390>, φ. 45v - 46r)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ. — Ὁ Μπέρτος Ντελλαπόρτας, υἱὸς τοῦ Λεονάρδου, ἐμφανισθεὶς ἐνώπιον τῆς Αὐθεντίας, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Νικολάου καὶ Γεωργίου Μαυρικᾶ, ἀδελφῶν καὶ ἐπιτρόπων τοῦ Ἰωάννου Μαυρικᾶ, παρουσίασεν ἐπιστολὴν καὶ ἐντολὴν τούτου ἰδιογράφους καὶ ἐδήλωσεν ὅτι, εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἐν ταύταις γραφομένων, ἠγόρασε τὸ 1/3 τοῦ πλοίου, τοῦ κυβερνωμένου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, διὰ λογαριασμὸν τοῦ εἰρημένου Ἰωάννου. Τῇ προσταγῇ τῆς Αὐθεντίας, πρὸς κατοχύρωσιν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, καταχωρίζονται περαιτέρω ἢ τε ἐντολὴ καὶ ἢ ἐπιστολή.

Α (Ἐντολὴ τοῦ Ἰω. Μαυρικᾶ ἀπὸ 13 Ἰουνίου 1390, ἐκ Βενετίας).

Ὁ ὑπογεγραμμένος Ἰωάννης Μαυρικᾶ παρέχω πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἀδελφούς μου Νικόλαον καὶ Γεώργιον Μαυρικᾶν καὶ πρὸς σέ, τὸν Μπέρτιον Ντελλαπόρταν, τὴν ἐντολὴν ν' ἀγοράσητε διὰ λογαριασμὸν μου ἐν Χάνδακι τὸ 1/3 τοῦ πλοίου τοῦ κυβερνωμένου ὑπὸ τοῦ Μπέρτιου. Ἐὰν ἡ τιμὴ τοῦ πλοίου ἀνέροχηται μέχρι 1000 δουκάτων, νὰ ἀγορασθῇ, ἐὰν ὑπερβαίνη τὸ ποσὸν τοῦτο, ἐπαφίεμαι εἰς τὴν κρίσιν σας καὶ θὰ δεχθῶ τὴν ἀπόφασιν τῆς πλειοψηφίας, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ κυβερνᾶται τοῦτο ὑπὸ τοῦ Μπέρτιου. Ἐὰν ἡ τιμὴ ὑπερβαίνη τὰ 1000 δουκάτα καὶ ὁ Μπέρτιος θέλῃ νὰ τὸ ἀγοράση (ὀλόκληρον), ἐπιθυμῶ ὅπως πληρώση-

τε τὸ 1/3 τῆς τιμῆς εἰς ἣν θὰ τὸ ἀγοράσῃ παρὰ τῶν συμμετόχων (partzoneveli). Ὅταν ἀγορασθῇ τὸ πλοῖον, ἅς δρομολογηθῇ εἰς τὴν πλέον ἐπικερδῆ γραμμὴν. Τὸ τίμημα τῆς ἀγορᾶς θ' ἀποστείλω διὰ τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον θὰ πέμψω κατὰ τὸν τρυγητόν. Ἐν ἐλλείψει χρημάτων, ἅς πληρώσῃτε διὰ συναλλαγματικῆς ἢ ὅπως θὰ κρίνητε καλύτερον. Ἐὰν οἱ Νικόλαος καὶ Γεώργιος δὲν θελήσουν ν' ἀναμιχθῶν εἰς τὴν ἀγοράν, ἐπιθυμῶ ὅπως σὺ ὁ Μπέρτος ἀγοράσῃς τὸ 1/3 εἰς τιμὴν μεταξὺ 1000 καὶ 1300 δουκάτων καὶ λάβῃς τὰ χρήματα διὰ συναλλαγματικῆς ἢ παρέχων ἐμπράγματον ἀσφάλειαν εἰς βάρος τοῦ πλοίου. Ἐπιθυμῶ ἐπίσης ὅπως συνομιλήσῃς μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου καὶ ἀνακοινώσῃς τὰς ἐντολάς μου.

B (Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Μπέρτον Ντελλαπόρταν ἀπὸ 4 Ἰουλίου 1390, ἐκ Βενετίας).

Πρὸς διάθεσιν τοῦ οἴνου, τὸν ὁποῖον ἀφῆκες εἰς τὸν Παῦλον Δαφέριμον, καταβάλλομεν προσπάθειας ὅπως τὸν πωλήσωμεν πρὸς δουκάτια 12 ἢ 14 τὸν «ἀμφορέα» (anfora). Μετὰ τὴν μετάγγισίν του θὰ γράφω λεπτομερέστερον. Περὶ τοῦ ἱστιοῦ τοῦ πλοίου σὲ πληροφοροῦν διηγορησθεῖς εὐρέθῃ ἐσωτερικῶς ἐν κακῇ καταστάσει. Συνομίλησα μετὰ τοῦ Ἀντωνίου Miquiel καὶ τοῦ Ἰακώβου καὶ ἐζητήσαμεν τὴν συμβουλὴν τῶν τεχνιτῶν τοῦ ναυσιάθμου, οἵτινες ἀπεφάνθησαν ὅτι οὗτος εἶναι ἄχρηστος καὶ πᾶσα δαπάνη θ' ἀπέβαινεν ἐπὶ ματαίῳ. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισα νὰ μὴ προβῶ εἰς δαπάνην τινά, ἀλλὰ σοῦ γράφω καὶ θὰ πράξω ὅ,τι προσιάξῃς. Σοῦ ἀποστέλλω διὰ τοῦ πλοιάρχου Ἀντωνίου Gibelin 26 βαρέλια, τὰ ὁποῖα ὁμοῦς ὁ Στέφανος Chorο θέλει νὰ λογαριασθοῦν ὡς 24, διότι δι' ἕκαστον «ἀμφορέα» πρέπει νὰ πληρωθῇ ναῦλος 12 γρόσια. Τοὺς χαιρετισμούς μου εἰς τὸν πατέρα σου, εἰς τὴν κουμπάραν μου καὶ εἰς ὅλους τῆς οἰκογενείας σου. Διὰ τὰς ὑποθέσεις μας δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σοῦ δώσω ἐντολάς, διότι ὅ,τι πράξῃς θὰ ἔχῃ καλῶς. Χαιρετίσον ἐκ μέρους μου τὸν Menego Deriva καὶ πάντας τοὺς φίλους μας. Σοῦ στέλλω τὴν συναλλαγματικὴν, τὴν ὁποίαν ἔκαμες, διὰ τοῦ Rigo Damolin.

(Ἐπογραφή καὶ ἐπιγραφή): Ἰωάννης Μαυρικᾶς πρὸς τὸν Μπέρτον Ντελλαπόρταν, εἰς Χάνδακα.

φ. 45v

1390, die primo septembris, indictione quartadecima.

Ser Bertus De la Porta, filius ser Leonardi, comparuit coram dominatione, presentibus et citatis Nicolao et Georgio Maurica, fratribus et commissariis ser Zanini Mauricha, et produxit

5 quandam literam manu dicti ser Zanini et similiter quandam re-
 cordationem eius manu, ut constitit per confessionem dictorum
 Nicolai et Georgij, fratrum suorum. Et pro cautela suorum iu-
 rium, exposuit et asseruit quod, juxta formam et tenorem dicta-
 rum litere et recordationis, emerat tertiam partem cuiusdam
 10 chauche, per ipsum patronizate, nomine dicti Johannis Maurica,
 ita quod amodo dicta tertia pars erat ipsius Johannis; et quod
 efferebat, iuxta formam et tenorem dictarum litere et recordatio-
 nis, facere et exequi sibi commissa, secundum libertatem sibi
 creditam per dictum Johannem Mauricha. Quare, ad cautelam
 15 et pro declaratione iurium utriusque partis, de mandato domina-
 tionis, registrate fuerunt subsequenter hinc inferius in presenti
 quaterno litera et recordatio antedictae.

(A)

1390 adi 13 Zugno in Venexia

Memoriam et arechordaxo faço mi Çany Mauricha a Vuy ser
 20 *Nicholetto et Çorçi, mio frar, et a Vuy ser Berto Delaporta, que,*
se a Dio piaxe, que la naue, laqual patroniça ser Berto Delapor-
ta, açonça in Candia e que i parçoneuelli d' esa la uolesse uende-
re, uogio que Vuy me debie chonprar in mia parte charati hoto
al prexio quela se uenderà, façandoue a sauer que la dita naue
 25 *no credho che la monta da ducati mile ducento se questa naue*
adese al numero deli diti ducati mile, uogio que Vuy la tole, e
se in chaxo che la montasse puy, uogio que sia ala uostra dis-
cretion e quel que per la maor parte sarà fato, uogio que sia fer-
mo, cho chodecion che l' dito ser Berto la uogia patroniçar, e se
 30 *in chaxo que la montase piu de ducati mile e ser Berto la uoles-*
se tuor, vogio que Vuy abie la parte, çoe el terzo per quello pre-
xio que luy la uera chopradha dali parçoneuelli dela dita naue, e
se in chaxo que Vuy la tese, uogio que Vuy la mete in viaço que
Vuy pose trar piu utilitadhe que Vuy posse e li deneri del paga-
 35 *mento ue mandarò cho la naue que mando ale uendeme. et se in*
chaxo que manchase dener, vogio que Vuy cole deneri per in cha-
bio ho per altro modho que ue par per lo meglio.

Anchora uogio que se in chaxo que'l dito ser Nicholetto e Çor-
 çì no se uolesse inpaçar dela chonpradha dela dita naue, uogio^o
 40 *que Vuy ser Berto abie libertade da oblegarme del terço de quel-*
la, abiandola Vuy per ducati mille in fina mile e trixento e que

de la deta naue pose tuor viaço e far el megio que Vuy podhe e tuor deneri per inchanbio houer a risicho de la naue.

φ. 46r *Anchora vogio que Vuy ser Berto sie de brigadha cho li mie
45 fradelli de despaçar tute quelle cosse que io ue farò a sauer e que-
sta rachordaxon scrisy me Çany Mauricha de mia man propria.*

In manssione uero suprascripte recordationis sic contine-
batur:

Rachordaxo de my Çany Mauricha.

(B)

50 *Al nomen de Dio amen. 1390 adi 4 luyo Venexia*

*† Fradhelo, façove a sauer chomo di Viny Vuy lasase a ser
Polo Dafermo a dha my, nuy fesemo tuto quel que se pote per
spaçarli e mai non auemo posudho auer piu de ducati 12, ma per
lo gran studhio que nuy fesemo nuy li uendesemo per ducati 14
55 l' anfora e per çi onde no ue scriuo hordenadhamente tuto quello
que xe scorso per uostro nomen per que in Viny non è trauxa-
dhi ma trauxadhonli io ue scriuero hordenadhamente sapiano
Vuy que lu que in chopra me uolse donar ducati 5 quel marcha-
do remanisse per que ello in troua de tuto rie.*

60 *Del fato de l' alboro te faço a sauer chomo el fo segadho la
mitadhe d'eso e quello fo trauidho uasto e fredho dentro si que
abiando respeto quluque Vuy lo lasase a farlo segar elo me lo
fexe a sauer e fesemo de brigadha cho ser Antonio Miquiel e cho
ser Çacoppo e la si auesemo chosegio di maestri del arsana e cho-
65 segia que l' alboro non ualeua alguna chosa per quel seruixio que
Vuy lo uolauy e que hogna spexa que se fese soura quello ela se-
raua persa si que ueçando mi quosy io me deliberie de no far
alguna spexa soura quello e chosy per lo simele in altri uostri
chopany niente me tuto quello que Vuy hordenare sarà fato e per
70 ho scriue ço que Vuy uole que se faça.*

*Fradhello, io ue mando cho la naue paron ser Antonio Gibe-
lin chavy de bote vinty sie de fra sene in qual Vuy me lasase e
quely chavy uolse ser Stefano Chopo che fosse mesy a raxon de
chavy 24 porque eli era d' anfora debia pagar de nolo grossi 12
75 per chauo pregoue que li mie fati ue sia rechomandadhi.*

*Rechomandame a misser uostro pare saludhame mia choma-
re e tuti de chaxa uostra di nostri faty che nuy parlasemo Vuy
se sauio e no u' a bexogna que ve dia hordene per que tuto quello*

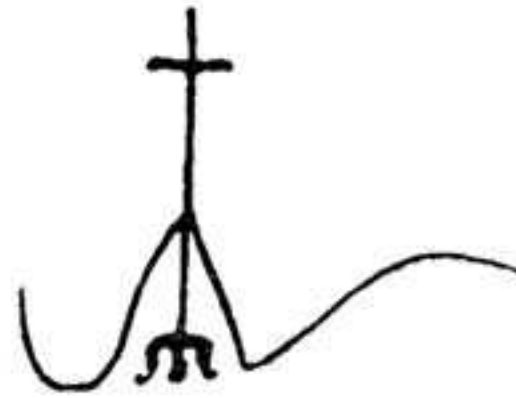
que Vuy fare serà ben fato e per çionde non ue scriuo ampliamente
80 te saludhame ser Menego Deriua e tuti i nostri amixi io ue mando la letera del inchabio que Vuy fese cho ser Rigo Damolin.

Çany Mauricha simel de fradhelo ue saludha.

In manssione autem suprascripte litere sic continebatur :

† Domino Berto Delaporta in Candia detur

85 cum isto signo :

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, μετὰ τῶν δύο ἐν συνεχείᾳ καταχωριζομένων ἐπιστολῶν τοῦ ἐν Βενετίᾳ διαμένοντος Κρητὸς ἐμπόρου Ἰωάννου Μαυρικᾶ πρὸς τὸν φίλον καὶ ἐμπιστόν του Μπέρτιον Ντελλαπόρταν, παρέχει εἰς ἡμᾶς ἐνδιαφερούσας πληροφορίες περὶ τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος τοῦ τελευταίου, ἔχοντος οἴνους ἐν Βενετίᾳ πρὸς πώλησιν καὶ ἐκτελοῦντος διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ κυβερνωμένου ἐμπορικοῦ πλοίου διάφορα δρομολόγια. Ὁ Ἰωάννης Μαυρικᾶς, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῶν εἰς βενετικὴν διάλεκτον γεγραμμένων ἐπιστολῶν του τούτων, φαίνεται περιορισμένης μὲν μορφώσεως, ἀλλ' ἀποφασιστικὸς καὶ ἔμπειρος ἐπιχειρηματίας, ἔχων στενάς ἐμπορικὰς, φιλικὰς καὶ οἰκογενειακὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Μπέρτου. Τὸ ὑπὸ τοῦ Μπέρτου κυβερνώμενον ἐμπορικὸν σκάφος προφανῶς δὲν ἦτο ἰδιοκτησία του εἰς τὸ ἀκέραιον, ἀφοῦ ὁ Μαυρικᾶς ὁμιλεῖ (στ. 22 καὶ 32) περὶ συμμετόχων (parzoneveli), παρ' ὧν ἐπιθυμεῖ ν' ἀγοράσῃ τὸ ἐν τρίτον αὐτοῦ. Ἡ ἀγορὰ αὕτη ἐπραγματοποιήθη διὰ τοῦ Μπέρτου, συμφώνως πρὸς τὴν ἔγγραφον τοῦ Μαυρικᾶ ἐντολὴν (Α) πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς ἰδίους του ἀδελφοὺς Νικόλαον καὶ Γεώργιον Μαυρικᾶν, οἵτινες ὁμως δὲν ἀνεμίχθησαν. Διὰ τὸ ἐγκυρον δὲ τῆς ἀγορᾶς ταύτης διὰ λογαριασμὸν τοῦ Ἰωάννου Μαυρικᾶ καὶ διὰ τὴν κατοχύρωσιν τοῦ Μπέρτου ὡς καλῶς καὶ νομίμως ἐνεργήσαντος, ὁ τελευταῖος ἐζήτησε τὴν καταχώρισιν τῶν ἰδιογράφων γραμμάτων τοῦ ἐντολέως του ἐν τῷ ἐπισήμῳ τούτῳ δουρικῷ καταστίχῳ.

3-4. *Nicolaos et Georgios Maurica*. Τὸν πρῶτον τούτων δυνάμεθα ἴσως νὰ ταυτίσωμεν πρὸς τὸν Nicolaum Maurica, κάτοικον Χάνδακος, εἰς τὸν ὅποιον ὁ δούκας τῆς Κρήτης Dominico Bono, δι' ἀνεκδότου ἔγγραφου του ἀπὸ 5 Ἰουλίου 1390 (*Duca di Candia II: Atti antichi*, τετράδ. 15 <1390>, φ. 40r) παρεχώρησε τὸν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ παρὰ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἠρειπωμένον ναὸν τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου, ἵνα ἀνοικοδομήσῃ καὶ λειτουργῇ αὐτόν. Ἡ οἰκογένεια Maurica (= Μαυρικᾶ, Μαυρίκα ἢ Μαύρικα;) φέρεται μετὰ τῶν ἀστικῶν οἰκογενειῶν τοῦ Χάνδακος καὶ ἐν τῇ παρὰ Τρίναν ἀπογραφῇ τοῦ 1644, τῇ ἐκδοθείσῃ ὑφ' ἡμῶν εἰς «Κρητικὰ Χρονικά», τόμ. Γ' (1949), σ. 50 (ἀριθ. 98).

18-49. Ἡ ἰδιογράφος αὕτη ἐντολὴ (Α) τοῦ Ἰωάννου Μαυρικᾶ ἀπευθύνεται μὲν πρὸς τοὺς τρεῖς (τοὺς δύο ἀδελφοὺς του καὶ τὸν Μπέρτιον Ντελλαπόρ-

ταν), ἐστάλη ὁμως, ὡς φαίνεται, πρὸς τὸν Μπέρτον, ὅστις καὶ τελικῶς ἐξετέλεσεν αὐτὴν μόνος καὶ παρουσίασεν εἰς τὴν Αὐθεντίαν πρὸς καταχώρισιν.

23. *carati otto*. Τὰ ὀκτώ καράτια (8/24) ἀπετέλουν τὸ 1/3 τοῦ πλοίου· κατωτέρω ἀναφέρεται, ἄλλως τε, *el terzo* (στ. 31 καὶ 40)· πρβλ. καὶ ἀνωτέρω στ. 9 (*tertiam partem*).

50 - 85. Ἡ πρὸς μόνον τὸν Μπέρτον ἐπιστολή αὕτη (B) τοῦ Ἰωάννου Μαυρικᾶ δὲν σχετίζεται ἀμέσως πρὸς τὴν ἐπ' ὀνόματι τούτου ἀγορὰν τοῦ πλοίου, ἐκρίθη ὁμως, φαίνεται, ἀξία καταχώρισεως, διότι ἀναφέρει περὶ τῆς ἐπισκευῆς τοῦ ἴσου τοῦ πλοίου καὶ δεικνύει τὰς ἐμπορικὰς μεταξὺ των σχέσεις ἢ διότι γράφει (στ. 78 - 81) ὅτι πᾶν ὅ,τι θὰ πρᾶξῃ ὁ Μπέρτος θὰ ἔχῃ καλῶς καὶ ὅτι ἀποστέλλει τὴν συναλλαγματικὴν (πιθανῶς τὴν περὶ ἧς ἐν Α, στ. 43).

55. *l' anfora*. Ἡ *anfora* ἦτο μέτρον τοῦ οἴνου ἰσοδυναμοῦν πρὸς 4 *bi-gontie* ἢ 601 λίτρας· βλ. προχείρως F. Thiriet ἐνθ' ἀνωτ., σ. 228.

76. *Recommandame a misser vostro pare*. Ὁ Μαυρικᾶς ἐννοεῖ βεβαίως τὸν πατέρα τοῦ Μπέρτου Λεονάρδον Ντελλαπόρταν.

76 - 77. *Saludame mia comare*. Κουμπάραν του (*comare*) θὰ ἐννοῇ ὁ ἀποστολεὺς προφανῶς τὴν σύζυγον τοῦ Μπέρτου.

85. *cum isto signo*. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐμπορικοῦ σήματος τοῦ Ἰωάννου Μαυρικᾶ, ὃπερ φέρει ἐν συμπλέγματι τὰ ἀρχικά τοῦ ὀνοματεπωνύμου του. Ἀπεικονίσεις παρομοίων σημάτων (*signi mercantili*) ἐμπόρων τῆς Βενετίας καὶ τοῦ Χάνδακος βλ. ἐν *Lettere di mercanti a Pignol Zucchello (1336 - 1350)*, a cura di Raimondo Morozzo della Rocca, Venezia, 1957, σ. 4.

7

A. ΝΑΥΛΩΣΙΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΥ ΠΛΟΙΟΥ ΤΟΥ ΜΠΕΡΤΟΥ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑ ΠΡΟΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΝ ΦΟΡΤΙΟΥ ΣΙΤΟΥ ΕΞ ΕΦΕΣΟΥ

Ἡ ΚΑΙ ΜΙΑΗΤΟΥ ΕΙΣ ΧΑΝΔΑΚΑ

B. ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΠΕΡΤΟΝ ΟΠΩΣ ΜΕΤΑΦΕΡῆ ΔΙΑ ΤΟΥ ΠΛΟΙΟΥ ΤΟΥ ΕΙΣ ΕΦΕΣΟΝ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ ΚΑΠ.

14 (A), 16 (B) Σεπτεμβρίου 1390

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca di Candia 11: Atti antichi*, τετράδ. 15 <1390>, φ. 49r)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ. — A (14 Σεπτεμβρίου). Ὁ δούκας Κρήτης Δομίνικος Βοπο καὶ τὸ συμβούλιόν του, ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ δημοσίου, συνῆψαν σύμβασιν μετὰ τοῦ Μπέρτου Ντελλαπόρτα, κυβερνήτου πλοίου χωρητικότητος 14.000 περίπου *mensuratum* (μουζουρίων), ὑπὸ τοὺς ἀκολουθούς ἔρους: Ὁ Μπέρτος ἐξενάυλωσεν εἰς τὸ δημόσιον τὸ σκάφος τοῦτο, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν, ἀφοῦ ἐπανδρώσῃ καὶ ἐξοπλίσῃ αὐτὸ καταλλήλως, γ' ἀποπλεύσῃ τὴν ἐπιούσαν ἐκ Χάνδακος καὶ νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸ κατ' εὐθείαν εἰς τὰ μέρη τοῦ Θεολόγου (Ἐφέσου). Ἐκεῖ θ' ἀναμείνῃ ἐπὶ εἰκοσαήμερον, πρὸς φόρτωσιν τοῦ σίτου, τὸν ὁποῖον θὰ παραδώσῃ ὁ ἐκεῖ πράκτωρ τῶν Βενετῶν εὐγενῆς Ἀντώνιος Quirino, μεθ' ὃ θὰ

ἐπιστρέψη κατ' εὐθείαν εἰς Χάνδακα. Ἐὰν παραστῆ ἀνάγκη νὰ παραμείνη πέραν τοῦ εἰκοσαημέρου, τότε θὰ λάβῃ ἀνάλογον ναῦλον διὰ τὰς ἐπὶ πλεόν ἡμέρας. Ἐὰν ὁ ρηθεις πράκτωρ θελήσῃ ἵνα τὸ πλοῖον μεταβῇ εἰς Παλάτια (Μίλητον), ὁ Μπέρτος ὀφείλει νὰ μεταβῇ ἐκεῖ πρὸς φόρτωσιν καὶ θ' ἀποζημιωθῇ ἀναλόγως διὰ τὰς ἐπὶ πλεόν τῶν 20 ἡμέρας. Ὁ Μπέρτος ὑπισχνεῖται τὴν τήρησιν τῆς συμβάσεως. Ὁ δὲ δούκας καὶ οἱ σύμβουλοί του ὑπισχνοῦνται νὰ δώσουν εἰς αὐτὸν ὡς ναῦλον ὑπέρπυρα ἐννέα δι' ἑκάστην ἑκατοντάδα μουζουρίων σίτου, κατὰ τὰ μέτρα τοῦ Χάνδακος, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς εἰς Χάνδακα ἐπανόδου του μετὰ τοῦ σίτου.

B (16 Σεπτεμβρίου). Ὁ δούκας καὶ τὸ συμβούλιόν του παρήγγειλαν εἰς τὸν Μπέρτον Ντελλαπόρταν, ἕτοιμον νὰ πλεύσῃ εἰς Θεολόγον, ὅτι δὲν δικαιούται νὰ δεχθῇ, δι' ἴδιον ἢ ἀλλότριον λογαριασμόν, ἐπὶ τοῦ πλοίου του φορτίον καὶ *falciones* (= ;) δι' Ἐφεσον ἐπὶ ποινῇ πέντε χρυσῶν δουκάτων δι' ἕκαστον, πλὴν τῶν μεταφερομένων ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Γαβαλαῖ, ἀπεσταλμένου πρὸς τὸν ἀμῖραν τῆς Τουρκίας Βαγιαζίτ.

Mcccclxxxx mense septembri, die xiiij, indictione xiiij.

Magnificus dominus Dominicus Bono, honorabilis ducha Crete, et eius consilium, vice et nomine Regiminis sui, ex una parte, et Bertus De la Porta, patronus unius coche, presencialiter
 5 existentis in portu Candide, que est portate mensurarum quatuordecim millium uel circa, ex altera parte, fuerunt concordes tali modo, videlicet quod dictus Bertus nauicauit dicto regimini cocham predictam, videlicet cohoptam, ita tamen, quod ipse teneatur dictam cocham marinare et coredare bonis et suffi-
 10 entibus marinarijs et coredis, sicut fuerit oportunum, et teneatur recedere de portu Candide die crastino et ire recto tramite in portu Thologi ibique expectare debeat diebus uiginti caricato-
 rijis ad recipiendum suum caricum de frumento, quod sibi dabitur per nobilem virum Antonium Quirino, factorem comunis ad
 15 partes illas, et cum dicto carico debeat inde statim recedere et redire Candidam recto itinere. Et si pluribus diebus ibi steterit, ad recipiendum dictum suum caricum seu pro alio suo seruicio comunis, tunc pro illis diebus pluribus habere bebeat nabulum
 20 quod dicta cocha uadat Palatiam, tunc dictus Bertus teneatur ire Palatiam cum dicta cocha, ad recipiendum ibi suum caricum

de frumento. Et si forte inter portum Thologi et Palatie et infra tempus nauigationis sue de Thologo in Palatiam steterit ultra dies xx, tunc pro illis pluribus diebus habere debeat solutionem nabuli rationabilem atque justam. Et hec predictus Bertus obseruare teneatur, sub pena damni et interesse. Suprascriptus vero dominus ducha cum suo consilio promiserunt dare dicto Bertò de nabulo yperpera nouem pro quolibet centenario mensurarum frumenti, ad mensuram Candide, videlicet infra mensem unum postquam redierit Candidam cum frumento.

Die xvj mensis suprascripti

Per dominum ducham et eius consilium factum fuit preceptum Bertò Delaporta, patrono choche iture Thologum, quod non audeat neque debeat ponere, recipere aut permittere poni uel caricam per se uel per alium super dicta cocha aliquos falchiones conducendos Thologum, praeter illos qui illuc conducì debent per Georgium Gauala, nuncium domino Basaith, admiraiti Turchie, sub pena ducatorum auri quinque pro quolibet falchione, qui receptus uel positus fuerit in dicta cocha, ut conducatur in Thologum.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὁ Μπέριτος Ντελλαπόρτας εἶχεν ἔτοιμον τὸ πλοῖόν του διὰ ταξίδιον εἰς Θεολόγον (Ἐφεσον) ἤδη πρὸ τῆς 31 Αὐγούστου 1391, ὅτε ἠγγυήθη ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ Πέτρος Ρόσος (ἔγγρ. 5). Τὸ παρὸν ἔγγραφο μαρτυρεῖ ὅτι τὸ ταξίδιον τοῦτο δὲν ἐπραγματοποίησε δι' ἴδιον λογαριασμόν, ἀλλ' ἐναύλωσε τὸ πλοῖόν του (μετὰ τοῦ πληρώματος) εἰς τὸ δημόσιον τῆς Κρήτης πρὸς μεταφορὰν σίτου διὰ τὸν ἐπισιτισμόν τῆς νήσου. Τὸ πρόβλημα τοῦ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ἐπισιτισμοῦ τῶν βενετικῶν χωρῶν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἶχε καταστῆ ὀξύτατον, διότι ὁ νέος σουλτάνος τῶν Τούρκων Βαγιαζίτ ὁ Α' (1389 - 1402) εἶχεν ἀπαγορεύσει ὁλοσχερῶς τὴν ἐνεῖθεν ἐξαγωγὴν σίτου. Τούτου ἕνεκα ἡ Βενετικὴ Γερουσία, διὰ τῶν ἀπὸ 6 Μαρτίου 1390 ὁδηγιῶν τῆς πρὸς τὸν εἰς τὸν Βαγιαζίτ ἀποστελλόμενον πρεσβευτὴν αὐτῆς Francesco Querini, διέτασεν αὐτὸν νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ σουλτάνου ὅπως ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς Βενετοὺς νὰ ἐξάγουν ἐλευθέρως τὸν σῖτον ἐκ τῶν τουρκικῶν λιμένων, ἐὰν δὲ ὁ Βαγιαζίτ προβάλλῃ δυσκολίας, ὁ Querini νὰ ὑποσχεθῇ τὴν πληρωμὴν ἑνὸς ὑπερπύρου δι' ἕκαστον μόνδιον ἐξαγομένου σίτου (F. Thiriet, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 184 - 185, ἀριθ. 768). Ὀλίγον δὲ βραδύτερον, τῇ 28 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἠναγκαζέτο ἡ Γερουσία, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν ἐν Κρήτῃ καλλιέργειαν δημητριακῶν, ν' ἀνυψώσῃ τὴν τιμὴν τοῦ σίτου, τοῦ ὁποίου διεπίστωνε τὴν ἔλλειψιν, ἐξ αἰτίας ἰδίως τῆς ὑπὸ τοῦ Βαγιαζίτ ἀπαγορεύσεως τῆς ἐξαγωγῆς του (βλ. τὸ κείμενον τῆς ἀποφάσεως παρὰ H. Noiret, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 36 - 37). Εἶναι λοιπὸν εὐνόητος ἡ ἐνέργεια τοῦ δούκα τῆς Κρήτης Dominico Bono (1389 - 1391) νὰ συνάψῃ τὴν παροῦσαν

σύμβασιν ναυλώσεως μετὰ τοῦ Μπέρτου Ντελλαπόρτα πρὸς μεταφορὰν αἴτου εἰς τὴν νῆσον καὶ ἡ σημασία τὴν ὁποίαν θὰ ἀπέδιδεν εἰς τὴν ἀποστολὴν ταύτην.

14 - 15. *per nobilem virum Antonium Quirino, factorem Communis ad partes illas*. Ὁ Antonius Quirino μαρτυρεῖται ὄντως ὡς πρῶτον ἀπεσταλμένος τῆς Βενετίας εἰς Παλάτια (Μίλητον) ἐν μεταγενεστέρῳ ἐγγράφῳ τῆς Βενετικῆς Γερουσίας ἀπὸ 2 (6;) Μαρτίου 1391, δι' οὗ παρέχονται ὁδηγίαι πρὸς τὸν διάδοχόν του (ἐκδεδομένῳ παρὰ Η. Noiret, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 41· πρβλ. καὶ F. Thiriet, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 169, ἀριθ. 786)

20. *vadat Palatiam*. Παλάτια ἐλέγετο ἡ περιοχὴ τῆς ἀρχαίας Μιλήτου ἐν Καρίᾳ ἢ περιλαμβάνουσα τὸ τουρκικὸν ἐμιράτον τοῦ Μενιτσέ, τὸ ὁποῖον, ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (1390/91), ὑπετάγη (τὸ πρῶτον) εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς τοῦ Βαγιαζίτ (βλ. τὴν περὶ αὐτοῦ ἀρίστην μονογραφίαν τοῦ Paul Wittek, *Das Fürstentum Mentesehe. Studie zur Geschichte Westkleinasiens im 13. - 15. Jh.*, Istanbul, 1934).

31 - 40. Ἡ ἀμέσως ἐπιτασσομένη τῆς συμβάσεως καὶ μόλις κατὰ διήμερον μεταγενεστέρα ἀπαγόρευσις αὕτη τοῦ δούκα εἰς τὸν Μπέρτον Ντελλαπόρταν νὰ μεταφέρῃ εἰς Τουρκίαν διὰ τοῦ πλοίου ἐμπορεύματα κλπ. ἰδικά του ἢ διὰ λογαριασμὸν ἄλλων εἶναι εὐλογος, δεδομένου ὅτι τὸ πλοῖον εἶχε ναυλωθῆ ὑπὸ τοῦ δημοσίου. Πρβλ. καὶ τὴν διὰ τοῦ ἐγγράφου ἀριθ. 5 παρασχεθεῖσαν ὑπὲρ τοῦ Μπέρτου ἐγγύησιν περὶ τοῦ ὅτι δὲν θὰ παραλάβῃ οὐδὲ σκλάβους ἐκ Κρήτης.

35 - 36. *aliquos falciones*. Ἡ λ. *falcio* (ἰταλ. *falcione*) σημαίνει λόγχην (βλ. Du Cange, *Glossarium mediae et infimae latinitatis*, editio nova a Léopold Favre, τόμ. 3, Paris, 1938, σ. 400 καὶ Carlo Battisti-Giovanni Alessio, *Dizionario etimologico italiano*, τόμ. II, Firenze, 1951, σ. 1586). Βενετικὸν ἔγγραφον ὁμῶς τοῦ 1385 ἀναφέρει ὡς ἐτήσιαν ὑπὸ μονῆς παρεχομένην εἰσφορὰν «*falchionem unum*», ὅπερ ὁ Η. Noiret, (ἐνθ' ἄνωτ., σ. 2) ἐξέδωκεν ὡς «*falchionem vini*» καὶ ἐξέλαβεν ὡς μέτρον χωρητικότητος (αὐτόθι, σημ. 2). Δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ἂν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἐγγράφῳ ἡ λέξις ἔχει τὴν σημασίαν τῆς λόγχης ἢ ἄλλην τινά.

8

ΚΑΤΑΣΧΕΣΙΣ ΕΙΣ ΧΕΙΡΑΣ ΤΡΙΤΩΝ, ΗΤΟΙ ΤΩΝ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑ ΚΑΙ ΠΕΤΡΟΥ ΡΟΣΟΥ, ΩΣ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΤΟΥ ΜΠΕΡΤΟΥ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑ, ΟΦΕΙΛΕΤΟΥ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛ. PASQUALIGO, Τῆ ΑΙΤΗΣΕΙ ΤΟΥ ΔΑΝΕΙΣΤΟΥ ΤΟΥΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ PASQUALIGO

14 Φεβρουαρίου 1391

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca di Candia II: Atti antichi*, τετρῖδ 16 <1390/91>, φ. f0v)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ. — Ὁ Petrus Spagnolo, γαστάλδος, ἀνέφερεν ὅτι, κατὰ διαταγὴν τῆς Αὐθεντίας, κατέσχευεν (*intradixisse*) εἰς χεῖρας τοῦ Λεονάρδου Ντελλαπόρτα καὶ τοῦ Πέτρου Ρόσου, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτῶν ὡς ἐπιτρόπων τοῦ Μπέρτου Ντελλαπόρτα, ὑπέρπυρα 200 καὶ πλέον, τὰ ὁποῖα οἱ ἐπίτροποι οὗτοι ὠμολόγησαν ὅτι ἔχουν εἰς χεῖ-

ράς των ἐκ τῆς περιουσίας καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ εἰρημένου Μπέρτου Ντελλαπόρτα, τὰ δὲ ὑπέρπυρα ταῦτα ὁ ρηθεὶς Μπέρτος ὑπεχρεοῦτο νὰ δώσῃ εἰς τὸν Νικόλαον Pasqualigo ἐντὸς ὀρισμένης προθεσμίας. Ἡ κατάσχεσις αὕτη ἐγένετο τῇ αἰτήσει τοῦ Ἀγγέλου Pasqualigo, ὅστις ἔχει νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ προειρημένου Νικολάου Pasqualigo ὑπέρπυρα 251 ὡς ὑπόλοιπον διαιτητικῆς ἀποφάσεως περὶ καταβολῆς εἰς αὐτὸν 350 ὑπερπύρων, γεγραμμένης διὰ χειρὸς Ἑμμανουὴλ Φωκᾶ, νοταρίου, τῇ 5 Νοεμβρίου 1389, ἰνδικτ. 13, κατὰ τὰ ἐν ταύτῃ διαλαμβανόμενα.

Die xiiij mensis februaryi suprascripti [= 1390 m. V.]

Petrus Spagnolo, gastaldio, retulit iussu dominij intradixisse in manibus ser Leonardi Delaporta et ser Petri Rosso, tanquam procuratores ser Berti De la Porta, yperpera ducenta et ultra,
 5 que ipsi procuratores confessi fuerunt habere in suis manibus de bonis || et rationibus || dicti ser Berti De la Porta et dicta yperpera dictus ser Bertus tenebatur dare ser Nicolao Pasqualigo infra certum terminum. Et hoc interdictum factum fuit ad petitionem ser Angeli Pasqualigo, qui debet habere et recipere a
 10 prascripto ser Nicolao Pasqualigo yperpera ij centum lj pro resto unius sententie arbitrarie yperperorum iij centum l, scripte manu ser Hemanuelis Focha, notarii, in 1389, mense nouembri, die v, indictione [X]iiija, [sicut i]n ipsa continetur.

6 *et rationibus* προστεθειμένον ὑπεράνω τοῦ στίχου. || 7 πρὸ τοῦ *ser Bertus* ἔχει γραφῇ *Bertus* καὶ ἀκολούθως διαγραφῇ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐκ τοῦ παρόντος καὶ ἐκ τοῦ ἀμέσως ἐπομένου (ἀριθ. 9) ἐγγράφου προκύπτει ὅτι κατὰ Φεβρουάριον καὶ Ἰούνιον 1391 ὁ Μπέρτος Ντελλαπόρτας ἀπουσίαζεν ἐκ Χάνδακος, ἐπιτελῶν πιθανώτατα τὰ ἐμπορικὰ δρομολόγια τοῦ πλοίου του. Διὰ τοῦτο ἐμφανίζεται διαχειριζόμενος ἀντ' αὐτοῦ τὰς ὑποθέσεις του ἐν μὲν τῷ παρόντι ἐγγράφῳ ὁ Πέτρος Ρόσος (τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν ἤδη ὡς ἐγγυητὴν του ἐκ τοῦ ἐγγράφου ἀριθ. 5) καὶ ὁ πατὴρ του Λεονάρδος, ἐν δὲ τῷ ὑπ' ἀριθ. 9 μόνος ὁ τελευταῖος.

2. *Petrus Spagnolo, gastaldio*. Ὁ γαστάλδος ἦτο ἐκτελεστικὸν ὄργανον τῆς Αὐθεντίας, ἔχον καθήκοντα δικαστικοῦ κλητῆρος, δημοσίου κήρυκος κλπ. Ἄλλος γαστάλδος ἐμφανίζεται καὶ κατωτέρω ἐν ἐγγράφῳ ἀριθ. 12.

11-12. *scriptae manu ser Emmanuelis Foca, notarii, in 1389...* Ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ νοταρίου Χάνδακος Ἑμμανουὴλ Φωκᾶ διεσώθησαν εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεια Βενετίας μόνον διαθῆκαι τῶν ἐτῶν 1375 - 1384· βλ. Archivio di Stato in Venezia. Statistica degli atti custoditi nella sezione notarile, Venezia, 1886, σ. 268 - 269 καὶ τὸν ἐντεῦθεν παραλαμβάνοντα Σ π. Μ. Θεοτόκην,

Εισαγωγή εἰς τὴν ἔρευναν τῶν μνημείων τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ κλπ., σ. 84 (ἀριθ. 299). Ἐκ τοῦ παρόντος ἐγγράφου μανθάνομεν ὅτι ὁ νοτάριος οὗτος συνέτασσε συμβόλαια καὶ τῷ 1389, μὴ διασωθέντα.

9

ΕΓΚΡΙΣΙΣ ΠΑΡΑΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ ΚΤΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΙ-
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΥΠΟ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑ ΕΠ' Ο-
ΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΤΟΥ ΜΠΕΡΤΟΥ

25 Ἰουνίου 1391

(Archivio di Stato di Venezia – *Duca di Candia 11: Atti antichi*, τετράδ.
16 <1390/91>, φ. <ἄνευ σελιδώσεως> τελευταῖον r)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ. — Ὑπὸ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν Leonardo Trivisan καὶ Mauro Caravello, συμβούλων Κρήτης, ἐλήφθη ἀπόφασις, ὅπως ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας, ἐπ' ὀνόματι τοῦ υἱοῦ του Μπέρτου, ὅστις ἔχει μισθώσει παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κρήτης τὰς γαίας καὶ τὰς ἀμπέλους τοῦ Ἁγίου Παύλου [. . . . .] συγκομίζῃ τοὺς καρποὺς καὶ τὰ εἰσοδήματα τοῦ παρόντος ἔτους καὶ μὴ ἐμποδίζηται μελλοντικῶς εἰς τὴν μίσθωσιν ταύτην, ὑπὸ τὸν ὄρον ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας νὰ εἶναι ἐγγυητὴς τῆς μισθώσεως, ὑπὸ τὴν ιδιότητά του, ἔγκνυι τοῦ προειρημένου ἀρχιεπισκόπου. Καὶ περὶ τούτου ἀμφότερα τὰ μέρη συνεφώνησαν, ἦτοι καὶ ὁ ρηθεὶς ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁ ἄνωθι Λεονάρδος Ντελλαπόρτας.

Die XXV Junii, indictione xiiiija [1391]

Per egregios dominos Leonardum Trivisano et Maurum Caravello, consiliarios Crete, dictum est quod ser Leonardus Delaporta, nomine Berti, filij sui, qui habet ad afflictum a domino 5 archiepiscopo Cretensi terrena et vineas Sancti Pauli d[. . .], debeat habere fructus et redditus anni presentis et ulterius se non inpediat in dicta afflictacione, cum condicione quod ser Leonardus Delaporta sit plecius afflictacionis in sua specialitate suprascripto domino archiepiscopo. Et de hoc ambe partes fuerunt 1) contente, videlicet paternitas suprascripti d[omini archiepis]copi et suprascriptus ser Leonardus Delaporta.

5 - 6 πρὸ τῆς λέξεως *debeat* τὸ ἐγγραφον παρουσιάζει μικρὰν φθοράν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

2. *Leonardum Trivisano*. Βλ. τὰ περὶ τούτου γραφέντα ἀνωτέρω εἰς τὰς

σημειώσεις τοῦ ἐγγράφου ἀριθ. 4. Ὁ προηγούμενος προσωπικός σύνδεσμος τοῦ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ συμβούλου τῆς Κρήτης ἀναχθέντος πλέον εὐγενοῦς τούτου Βενετοῦ πρὸς τὸν Λεονάρδον Ντελλαπόρταν δὲν ἀποκλείεται νὰ συνετέλεσεν εἰς τὴν ὑπὲρ τούτου καὶ τοῦ υἱοῦ του Μπέρτου εὐνοϊκὴν ρύθμισιν τῆς παρούσης ὑποθέσεως.

4-5 *a domino archiepiscopo Cretensi*. Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης ἦτο τότε ὁ Leonardo Dolfin, ὅστις κατέλαβε δις τὸν θρόνον τῆς Κρήτης, τὸ πρῶτον ἀπὸ 1387 - 1392 καὶ τὸ δεύτερον ἀπὸ 1408 - 1411 τοῦλάχιστον (βλ. G. Gerola, *Per la cronotassi dei vescovi Cretesi all' epoca Veneta*, Venezia, 1914, σ. 12).

5. *vineas Sancti Pauli* [. . . . .]. Τὸ μικρὸν ἐνταῦθα ἐκ φθορᾶς τοῦ ἐγγράφου χάσμα δὲν ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς νὰ γνωρίζωμεν ἂν καὶ περὶ τίνος μονῆς ἢ ναοῦ τοῦ Χάνδακος ἐπρόκειτο. Ὁ Fl. Cornelius, *Creta Sacra*, τόμ. II, σ. 17 ἀναφέρει «monasterium S. Paoli de Candia», τοῦ τάγματος τῶν Fratrum Servorum, ὁ δὲ G. Gerola, *Topografia delle chiese della città di Candia*, «Bessarione», τόμ. 34 (1918), σ. 278, ἀναφέρει ναὸν ἐν Χάνδακι τοῦ Ἁγ. Παύλου, ἀνήκοντα εἰς τοὺς Δομινικανούς.

10

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΕΠΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΙΩΑΝΝΟΥ, ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΤΩΝ ΣΙΝΑΪΤΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΤΩΝ ΟΡΦΑΝΩΝ ΤΟΥ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΠΑΝΤΑΛΕΟΥ (ΕΧΟΝΤΩΝ ΣΥΝΗΓΟΡΟΝ ΤΟΝ ΛΕΟΝΑΡΔΟΝ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑΝ) ΠΕΡΙ ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ ΣΙΝΑΪΤΙΚΩΝ ΚΤΗΜΑΤΩΝ

4 Ἰουνίου 1394

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca di Candia 30: Memoriali antichi*, τετράδ. 37 <πρόην 32*>, 1393/96, ἄνευ σελιδώσεως)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ. — Κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς προκειμένης ὑποθέσεως μεταξὺ τοῦ Μάρκου Μπέτου, δικηγόρου τοῦ ἐνάγοντος μοναχοῦ Ἰωάννου, οἰκονόμου τῶν Σιναϊτῶν, καὶ τοῦ Λεονάρδου Ντελλαπόρτα, δικηγόρου τῶν ἐναγομένων κηδεμόνων τῶν ὀρφανῶν τοῦ Λεονάρδου Πανταλέου, ὁ Μπέτος ὑπεστήριξε τὰ ἀκόλουθα: Ὁ ποτὲ οἰκονόμος τῶν Σιναϊτῶν Ἰωσήφ, δι' ἐγγράφου ἀπὸ 19 Ἰανουαρίου 1336 (=1337), γεγραμμένου διὰ χειρὸς τοῦ πρεσβυτέρου Πέτρου Dandolo, ἐξεμίσθωσεν εἰς τοὺς Πέτρον Spaniolo, Giraldo Vido καὶ Ἰάκωβον Armoro Παλαιολόγον τὰ δύο πέμπτα σιναϊτικῶν κτημάτων ἐν τοποθεσίᾳ Ἀλικάστες δι' ἔτη 29 καὶ μὲ πρόβλεψιν ἀνανεώσεως τῆς μισθώσεως δι' ἕτερα 29 ἔτη. Τὸ ἐν τρίτον τῶν δύο πέμπτων τούτων, τὸ ἀναλογοῦν εἰς τὸν Πέτρον Spaniolo, ἐξεχωρήθη ὑπὸ τῶν θυγατέρων τούτου Κατερίνας καὶ Ἀγνῆς εἰς τὸν Ἰάκωβον Πανταλέον μέχρι τῆς λήξεως τοῦ χρόνου τῆς μισθώσεως [ἦτοι τοῦ 1366]. Ἀλλὰ τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1359,

ἦτοι πρὸ τῆς λήξεως ταύτης, δι' ἐγγράφου τοῦ νοταρίου Ἰω. Γεράρδου ὁ [τότε] οἰκονόμος τῶν Σιναϊτῶν Ἰωάννης συνῆψε νέαν μίσθωσιν μετὰ τοῦ Ἰακώβου Πανταλέου δι' ἔτη 29, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς προσεχοῦς λήξεως τῆς πρώτης μισθώσεως [ἦτοι ἀπὸ 1366 μέχρι 1395]. Ἐπειδὴ ἡ νέα αὕτη μίσθωσις ἦτο παράνομος, διότι συνήφθη διαρκούσης εἰσέτι τῆς πρώτης, ὁ Μπέτος ἐζήτησε τὴν ἀκύρωσιν αὐτῆς. Εἰς ταῦτα ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας ἀντέταξεν ὅτι ἡ νέα μίσθωσις εἶναι ἰσχυρά, διότι εἰς ἕκαστος οἰκονόμος εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἐκμισθώσεως διὰ 29 τὸ πολὺ ἔτη, ἐξ ἄλλου δὲ ὁ Ἰάκωβος Πανταλέος καὶ οἱ λοιποὶ μισθωταὶ εἶχον φυτεύσει ἀμπέλους καὶ διαθέσει ἄλλα ποσὰ διὰ τὸ μίσθιον, τὰ ὅποια θὰ ἦτο ἄδικον νὰ χάσουν.

Ὁ δούκας τῆς Κρήτης Pantaleone Barbo καὶ ὁ σύμβουλος Νικόλαος Polani, μειοψηφούντος τοῦ ἐτέρου συμβούλου Victore Mauroceno, ἀπεφάσισαν ὅπως ἀκυρωθῇ τὸ ἐν λόγῳ παραχωρητήριον ἐγγράφον τοῦ 1359, μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν ὅμως τῶν δικαιωμάτων ἀποζημιώσεως τῶν ἐναγομένων, ἐκ μέρους τοῦ μοναστηρίου τῶν Σιναϊτῶν, διὰ τὰς ὑπ' αὐτῶν γενομένας ἐπὶ τοῦ μισθίου ἐπιτρεπτὰς καὶ ἀναγκαίας δαπάνας ἀπὸ τῆς 12 Σεπτεμβρίου 1359 μέχρι σήμερον, ὡς καὶ τῶν δικαιωμάτων ἀποζημιώσεως, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, πάντων τῶν ἄλλων προσώπων, εἰς ἃ παρεχωρήθη τὸ μίσθιον μετὰ τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην.

Die quarto mensis Junij 1394

Super questione vertente inter ser Marcum Betto, aduocato-
rem fratris Johannis, yconomi Sinaitorum, ex una parte, peten-
tem, et ser Leonardum De la Porta, aduocatorem tutorum pu-
5 pilorum Leonardi Pantaleo, naturalis, ex altera parte, se tuen-
tem. In eo quod dictus ser Marcus aduocator proponebat, quod
in anno Mcccxxxvj, mense Januario, die xviiiij, indictione Va,
per cartam factam manu presbiteri Petri Dandulo, per fratrem
Josep, yconomum Sinaitorum, fuerunt concessa et affictata Pe-
10 tro Spaniolo, Giraldo Uido, atque Jacobo Armoro Paleologo duo
quinta orfana atque domus totus terre de Alicastes, pertinentes
monasterio Sinaitorum, ex inde in antea, usque ad annos xxviiiij,
ad renouandum cartam ad alios annos 29 ex tunc proximos. De
quibus quintis duobus, tercium unum, quod fuit ser Petri Spa-
15 niolo, per Caterinam et Agnetem, filias eiusdem Petri, fuit con-
cessum Jacobo Panthaleo usque ad complementum temporis, quo

10 μετὰ τὸ Jacobo ἔχει γραφῇ Uido (κατ' ἐπανάληψιν τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ στί-
χῳ) καὶ ἀκολουθῶς διαγραφῇ.

Mccclviii^a, mense septembri, die xij, indictione xiiij, Candide. illud tercium debebat esse predicti Petri Spaniolo, sicut aparet in carta super inde facta manu Johannis Gerardo, notarii,
 20 Cum autem, adhuc durante tempore predictae affictionis, frater Johannes, olim yconomus predicti monasterii, in dicto die xij septembris Mccclviii^j, manu Johannis Gerardo, notarii, fecerit predicto Jacobo Pantaleo aliam cartam affictionis de predicto tercio dictorum | duorum quintorum usque ad annos xxviii^j secu-
 25 turos a fine dicte prime affictionis, quam affictionem facere non poterat, quia durante termino prime affictionis, ipse yconomus non poterat aliam affictionem renouare, requirebat dictus ser Marcus, aduocator predicti yconomi, dictam cartam affictionis et concessionis factam dicto Jacobo Pantoleo a comple-
 30 mento prime affictionis, usque ad annos xxviii^j, tamquam contra jus et justitiam factam, debere annullare, cassare et incidere.

Ad que dictus ser Leonardus Delaporta, aduocator predictorum tutorum, respondebat quod dicta carta debebat esse firma et valida, quoniam unusquisque yconomus habebat libertatem in
 35 affictandi et concedendi maxime usque ad annos xxviii^j. Item dicebat quod ipse Jacobus Pantaleo et illi quibus fuit concessum de loco predicto fecerunt vineas et alias expensas in dicto territorio, occasione predictae affictionis, quas erat iniustum ipsos debere amittere; propterea requirebat dictam cartam confirmare.

40 Per Magnificum dominum Panthaleonem Barbo, militem, honorabilem ducham Crete, et dominum Nicolaum Pollani, consiliarium, domino Victore Mauroceno, altero consiliario, non existente cum eis in opinione, sententialiter dictum est quod predicta carta affictionis et concessionis facta manu Johannis Gerardo, notarii, die xij septembris Mccclviii^j, per quam concessum
 45 est Jacobo Pantaleo tercium duorum quintorum predicti territorij de Alicastes a complemento temporis suprascripte prime | affictionis usque ad annos xxviii^j sit casa, irrita, incisa et nullius efficacitae uel uigoris, reseruatis tamen contra ipsum yconomum
 50 et monasterium Sinaitorum juribus tutorum predictorum pupillorum de expensis licitis et honestis quas fecissent in predicto territorio a die xij || septembris || de McccLviii^j usque modo, nec non reseruatis contra eundem yconomum et monasterium juribus quarumcunque personarum quibus post dictum diem xij

52 *septembris* προστεθειμένον ὑπεράνω τοῦ στίχου.

55 septembris de 1359 fuisset concessum de predicto territorio de expensis licitis et honestis quas post concessionem eis factas usque modo fecissent in predicto territorio et omnibus alijs juri- bus partium predictarum.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ παρὸν ἔγγραφο, μετὰ τοῦ ἀμέσως ἐπομένου ὑτ' ἀριθ. 11 (τοῦ 1402), εἶναι αἱ δύο εὐρεθεῖσαι δικαστικαὶ ἀποφάσεις τῆς Αὐθεντίας ἐπὶ δικῶν, εἰς ἃς παρέστη ὡς δικηγόρος (τῶν ἐναγομένων ἐνταῦθα, τοῦ ἐνάγοντος εἰς τὴν ἐπομένην) ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας. Ἐκ τούτων διαπιστοῦται ὅτι ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ τοῦ ὡς δικηγόρου (1389) ἤσκει τὸ λειτούργημα τοῦτο ἐν Χάνδακι μεχρὶ καὶ τοῦ 1402 τοῦλάχιστον.

2. *Marcum Betto, advocatorem...* Ὁ Μάρκος Μπέτος εἶναι καὶ ἄλλοθεν γνωστὸς δικηγόρος τοῦ Χάνδακος. Διὰ ψηφίσματος ἀπὸ 3 Μαΐου 1388, ἐκδεδομένου ὑπὸ Σπυρ. Μ. Θεοτόκη, Ἀποφάσεις Μείζονος Συμβουλίου Βενετίας 1255 - 1669 (Ἀκαδημία Ἀθηνῶν - Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, τόμ. Α', τευχ. 2), ἐν Ἀθήναις, 1933, σ. 155 - 156, διωρίσθη οὗτος πρόεδρος τοῦ σώματος τῶν δικηγόρων Χάνδακος διὰ μίαν πενταετίαν. Τὸν συνητήσαμεν ἐπίσης εἰς ἀνεκδότους ἄλλας ἀποφάσεις τῆς Αὐθεντίας ἀπὸ 23 Μαρτίου καὶ 25 Μαΐου 1396 (*Duca di Candia 29: Memoriali antichi*, τετράδ. 28, Notatorio 1380 - 1396).

3. *fratris Johannis, iconomi Sinaitorum*. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐν Χάνδακι Σιναϊτικοῦ μετοχίου τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, τοῦ ὁποίου τὰ συμφέροντα ἐξεπροσώπει ὁ ἐκάστοτε οἰκονόμος αὐτοῦ. Ἡ περὶ τοῦ ὀνομαστοῦ τούτου ἐν Κρήτῃ μοναστικοῦ καὶ πνευματικοῦ κέντρου βιβλιογραφία εἶναι μεγάλη καὶ παρέλκει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα. Κρίνομεν μόνον καλὸν νὰ ὑποδειξωμεν ὅτι εἰς τὰ βενετικὰ ἀρχεῖα, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης, συναντᾶ τις πλῆθος ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς τὸ μοναστήριον τοῦτο, ὧν ὀλίγιστα μόνον εἶναι γνωστὰ καὶ ἐκδεδομένα. Ἐπιβάλλεται νὰ γραφῇ εἰδικὴ μελέτη περὶ αὐτοῦ, ἣτις ὁμως δὲν πρέπει νὰ παρίδῃ τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο ὑλικόν.

11. *terrae de Alicastes*. Χωρίον ὀνομαζόμενον οὕτω δὲν σώζεται σήμερον ἐν Κρήτῃ. Ὁ Flam. Cornelius, *Creta Sacra*, τόμ. I, σ. 118 (ἀριθ. XVI) γράφει ἐν τούτοις: «Lycastus, non longe a Candia, vocaturque hodie locus Alicastes». Ὁ προσφάτως δημοσιευθεὶς ὑπὸ Στεργ. Γ. Σπανάκη, Ἀνέκδοτος κατάλογος τῶν 100 πόλεων τῆς Κρήτης, «Κρητικὰ Χρονικά», τόμ. ΙΑ' (1957), σ. 290 (ἀριθ. 57) ἀναγράφει: «licastro era nel territorio di Candia oue hora è il casal Alicastri». Ὁ ἐκδότης, σχολιάζων τοῦτον, ὑποσημειοῖ (αὐτόθι, σημ. 52), πλὴν τοῦ ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Cornelius, ὅτι, κατὰ πληροφωρίαν τοῦ κ. Στ. Ἀλεξίου, τοπωνύμιον Ἀλίκαστο ἢ Ἀλίκαστρο ἀκούεται σήμερον πλησίον τοῦ χωρίου Βόνη (ἐπαρχίας Πεδιάδος), ἐνῶ ἡ ἀρχαία Λύκαστος τοποθετεῖται παρὰ τὸ σημερινὸν Κανλί Καστέλι (ἐπαρχίας Τεμένους). Ἀνεξαρτήτως τῆς ὀρθῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Λυκάστου, φαίνεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι ὑπῆρχεν ἐπὶ Βενετοκρατίας πλησίον τοῦ Χάνδακος χωρίον Ἀλικάστες. Ποῦ ὁμως ἔκειτο, δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν.

12 - 13. *usque ad annos XXVIII, ad renovandum cartam ad alios annos 29 ex tunc proximos*. Ἡ συνήθεια τῆς παραχωρήσεως ἐπὶ 29 ἔτη, μὲ δικαίωμα ἀνανεώσεως ταύτης δι' ἕτερα 29, ἐπεκράτει τότε καὶ ἐφηρμόζετο διὰ τὰ

κτήματα τὰ παρεχόμενα πρὸς «ἐμφύτευσιν» (ad libellum), ἤτοι πρὸς γονιμοποίησην χέρσων γαιῶν. Οὕτω παρείχοντο ἰδίως δημόσια κτήματα, κατόπιν πλειοδοσίας—περιπτώσεις τοιαύτας βλ. προχείρως παρὰ H. Noiret, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 25-26 (ἔτ. 1389), 33 (ἔτ. 1390) καὶ 229-230 (ἔτ. 1414)—ἢ καὶ ἐκκλησιαστικά. Βεβαίως, τὸ συμφέρον τοῦ παραχωροῦντος ἦτο νὰ διακοπῇ ἢ νὰ μὴ ἀνανεωθῇ ἢ παραχώρησις, θεωρουμένη ὡς ἀπλὴ μίσθωσις, ὥστε ν' ἀνακτήσῃ τὰς γαίας του καλλιεργημένας, ἄνευ ἀποζημιώσεως τοῦ ἐμφυτευτοῦ διὰ τὰ ὑπὸ τούτου ἐν τῷ μεταξὺ γενόμενα ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα. Τὸ ζήτημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς παρούσης διενέξεως, ἔλαβε βραδύτερον, κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἰδίᾳ, σοβαρὰς διαστάσεις, λυόμενον ὅτι μὲν ὑπὲρ τῶν κυρίων τῶν γαιῶν, ὅτι δὲ ὑπὲρ τῶν ἐμφυτευτῶν (βλ. τὰ γραφόμενα ὑπὸ Στ. Ξανθοουδιδου, ἀναλύοντος τὸ βιβλίον τῆς Eva Tea, Saggio sulla storia religiosa di Creta dal 1590 al 1680, Venezia, 1913, ἐν «Χριστιανικῇ Κρήτῃ», τόμ. 2 (1914), σ. 288-290). Ἡ παροῦσα ἀπόφασις, ἣτις εἶναι ἴσως ἐκ τῶν παλαιότερων ἐπὶ τοῦ θέματος, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν ἰδιοκτητῶν, ἢ μειοψηφία ὅμως τοῦ ἐνὸς τῶν συμβούλων δεικνύει καὶ ἐνταῦθα τὴν ἀμφιταλάντευσιν τοῦ δικαστηρίου.

16. *Jacobo Pantaleo*. Ποία σχέσις συγγενείας συνέδεε τὸν Ἰάκωβον Πανταλέον τοῦτον τοῦ 1359 πρὸς τὰ νῦν ἐναγόμενα ἀνήλικα τέκνα τοῦ Λεονάρδου Πανταλέου (στ. 4-5), οὐδαμοῦ τοῦ ἐγγράφου δηλοῦται. Τὸ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ὁ Λεονάρδος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰακώβου, παραλαβὼν παρὰ τούτου τὰ κτήματα, θανὼν δὲ καὶ οὗτος ἀφῆκε ταῦτα εἰς τὰ τέκνα του, δεδομένου ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς «ἐμφυτεύσεως» ἦτο κληρονομικόν.

20-21. *frater Johannes, olim iconomus predicti monasterii*. Ὁ Ἰωάννης ποτὲ οἰκονόμος οὗτος τῶν Σιναϊτῶν, τοῦ 1359, ἦτο προφανῶς διάφορος τοῦ ὁμωνύμου του ἐνάγοντος νῦν οἰκονόμου τοῦ 1394.

19, 22. *manu Johannis Gerardo, notarii*. Τοῦ νοταρίου τούτου τοῦ Χάνδακος σώζονται νῦν εἰς τὰ ἐν Βενετία Κρατικὰ Ἀρχεῖα (*Notai di Candia*) πράξεις τῶν ἐτῶν 1331-1361 καὶ διαθῆκαι τῶν ἐτῶν 1334-1358 βλ. *Statistica degli atti custoditi nella sezione notarile*, Venezia, 1886, σ. 270-271 καὶ Σπυρ. Μ. Θεοτόκη, Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἔρευναν κλπ., σ. 79 (ἀρ. 46).

34-35. *habebat libertatem in affictandi et concedendi, maxime usque ad annos XXVIII*. Ἡ παραχώρησις δὲν παρετείνεται πέραν τῶν 29 ἐτῶν, προφανῶς διὰ νὰ μὴ ἀπολεσθῇ, διὰ τῆς χρησικτησίας, ἢ κυριότητος τοῦ κτήματος.

40-41. *Pantaleonem Barbo, miitem, honorabilem ducham Cretae*. Ὁ Pantaleone Barbo διετέλεσε δούκας Κρήτης ἀπὸ 1393-1395 (βλ. H. Noiret, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 556).

11

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΕΠΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΑΣ, ΧΗΡΑΣ ΝΙΚ. ΔΑΝΔΥΛΟ (ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ ΔΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ ΤΗΣ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑ) ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΥΔΑΚΙΟΥ, ΠΕΡΙ ΦΕΟΥΔΟΥ ΑΝΗΚΟΝΤΟΣ ΕΙΣ ΑΥΤΗΝ, ΑΛΛΑ ΚΑΤΑΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΥ ΕΠ' ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ ΘΑΝΟΝΤΟΣ ΓΑΜΒΡΟΥ ΤΗΣ ΠΕΤΡΟΥ ΜΥΔΑΚΙΟΥ (ΚΛΗΡΟΝΟΜΗΘΕΝΤΟΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ), ΟΠΕΡ ΕΖΗΚΡΗΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΙΒ.

ΤΗΣΕ ΝΑ ΜΕΤΑΓΡΑΦΗ, ΕΠ' ΟΝΟΜΑΤΙ ΑΛΛΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΗΣ
ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΤΗΣ

14 Μαρτίου 1402

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca Di Candia 30: Memoriali antichi*,
τετράδ. 41 <πρώην 35>, 1402/03, φ. 63r - 64r)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ. — Ἐνώπιον τοῦ δούκα τῆς Κρήτης Μάρκου Faletro καὶ τῶν συμβούλων του ἐνεφανίσθη ἡ Φιλίππα, χήρα Νικολ. Dandolo, καί, ἐναγαγοῦσα τὸν Ἰωάννην Mudacio, τοῦ ποτὲ Bernardo, κληρονόμον τοῦ θανόντος γαμβροῦ τῆς Πέτρου Mudacio, ἰσχυρίσθη διὰ τοῦ δικηγόρου τῆς Λεονάρδου Ντελλαπόρτα τὰ ἐξῆς: Παρὰ τοῦ ποτὲ Γεωργίου de Criscentio εἶχεν αὕτη ἀγοράσει 2 1/2 σερβενταρίας (serventarias = πεζικὰ φέουδα) εἰς Ἀτσουπάδες ὁμοῦ μετὰ τοῦ ρηθέντος γαμβροῦ τῆς Πέτρου, ὅστις ἐκράτησε τὸ ἥμισυ, αὕτη δὲ τὸ ἄλλο ἥμισυ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀπαγορεύεται ἢ ἐπ' ὄνόματι γυναικὸς ἐγγραφῆ φεούδου, ἔνεκα τῆς φεουδαλικῆς ὑποχρεώσεως πρὸς φρούρησιν (propter varnitionem), ἡ ἀγοράστρια ἐδέχθη καὶ ἐνεγράφησαν αἱ ἄνω 2 1/2 σερβενταρίαὶ εἰς τὸ ἀκέραιον, ὡς ἠγοράσθησαν, ἐπ' ὄνόματι τοῦ ρηθέντος Πέτρου. Σήμερον, μετὰ τὸν θάνατον τούτου, ζητεῖ νὰ ὑποχρεωθῆ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ Ἰωάννης, ὅπως ἐγγράψῃ τὸ ἥμισυ αὐτῶν, τὸ εἰς αὐτὴν ἀνήκον, εἰς ἕτερον πρόσωπον τῆς ἀρεσκείας τῆς, ἄλλως νὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτὴν ἀποζημίωσιν 3000 ὑπερπύρων. Εἰς ταῦτα ἀντέταξεν ὁ Γεώργιος Darbe, δικηγόρος τοῦ ἐναγομένου Ἰωάννου, ὅτι τὸ φέουδον εἶναι ἐγγεγραμμένον ἐπ' ὄνόματι τοῦ Πέτρου καὶ μόνον, ἂν δὲ ἡ ἐνάγουσα κατέχη τὸ ἥμισυ τούτου, κατέχει τοῦτο ἐμμέσως καὶ ὅτι, μολονότι ἐκ τοῦ συμβολαίου τῆς ἀγοραπωλησίας φαίνεται ὅτι αὕτη καὶ ὁ Πέτρος εἶχον ἀγοράσει τοῦτο ἐξ ἡμισείας, ὅμως δὲν ἐμφαίνεται ὅτι αὕτη ἐπλήρωσεν εἰς τὸ ἀκέραιον τὴν ἀξίαν τοῦ ἡμίσεος. Ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας, συνήγορος τῆς ἐναγούσης, ἀνταπήντησεν ὅτι ἐκ τοῦ ἐγγράφου τῆς ἀγοραπωλησίας σαφῶς προκύπτει ὅτι αὕτη καὶ ὁ Πέτρος ἠγόρασαν ἐξ ἡμισείας τὰς 2 1/2 σερβενταρίας, ἐξ ἄλλου δὲ αὕτη κατεῖχε καὶ κατέχει συνεχῶς τὸ ἥμισυ τούτων καὶ συλλέγει τοὺς καρποὺς ἀνενοχλήτως καὶ ζῶντος τοῦ Πέτρου καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, ὡς συνάγεται καὶ ἐκ πολλῶν ἐγγράφων συμφωνιῶν αὐτῆς μετὰ χωρικῶν. Ταῦτα πάντα προσφέρεται ν' ἀποδείξῃ καὶ διὰ μαρτύρων. Ἡ δὲ αἰτία, δι' ἣν ἐδέχθη νὰ ἐγγραφῶσιν ἐπ' ὄνόματι τοῦ Πέτρου, ἦτο τὸ ὅτι ἡ Αὐθεντία οὐδέποτε ἐπέτρεψε τὴν ἐγγραφὴν φεούδου ἐπ' ὄνόματι γυναικὸς, ἔνεκα τῆς πρὸς φρούρησιν ὑποχρεώσεως τοῦ φεουδάρχου, καὶ τὸ ὅτι ὁ Πέτρος ἦτο γαμβρὸς καὶ ἔμπιστός τῆς. Νῦν ὅμως, ἐπειδὴ οὗτος ἀπέθανε καὶ ὑπάρχουν πολλὰ τὰ ἐνδεχόμενα, ζητεῖ αὕτη νὰ ἐγ-

γραφῆ τὸ μερίδιόν τῆς ἐπ' ὀνόματι ἄλλων, ὑποχρεομένου τοῦ ἐναγομένου εἰς τοῦτο. Μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν συνηγόντων, τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐγγράφων καὶ τῶν μαρτυριῶν, ὁπόθεν προέκυψε σαφῶς ὅτι ἡ ἐνάγουσα καὶ ὁ ποτὲ Πέτρος εἶχον ἀγοράσει τὰς 2 1/2 σερβενταρίας ἐξ ἡμισείας, ἀπεφασίσθη ὅπως ὁ Ἰωάννης ὑποχρεωθῆ νὰ ἐγγράψῃ τὸ ἡμισυ τούτων εἰς πρόσωπον τῆς ἐκλογῆς τῆς Φιλίππας καὶ τῆς ἀρεσκείας τῆς Αὐθεντίας, ἐντὸς τριμήνου προθεσμίας ἀπὸ σήμερον, ἄλλως νὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτὴν ἀποζημίωσιν 3000 ὑπερπύρων, μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν ὅμως τῶν δικαιωμάτων ἑκατέρου τῶν διαδίκων, εἰς ἣν περίπτωσιν ὁ ἕτερος εἶχε καταβάλει ὀλιγώτερα χρήματα ὅσων ὑπεχρεοῦτο διὰ τὴν μερίδα του.

φ. 63r

Die Xiiij martij 1402

Coram Magnifico domino Marco Faletro, honorabili ducha Crete, et eius consilio comparuit dona Phylipa Dandullo, relicta ser Nicolai Dandullo condam, siue ser Leonardus Delaporta, 5 aduocatus eius, et citato ser Johanne Mudacio, filio ser Bernardi condam, successore bonorum ser Petri Mudatio condam, generi dicte done Phylippe, exposuit dicens quod ipsa dona Phylippa, simul cum predicto ser Petro condam, genero suo, emerat de ser Georgio de Criscentio condam seruentarias duas cum di- 10 midia de Azupades, in quarum medietate participabat dictus ser Petrus et in reliqua medietate participabat dicta dona et sic ipsa soluerat pretium tangentem se pro sua parte, quam ipsa tenebat et tenet pacifice et quiete. Sed quia, secundum ordines donatos, feudum aliquod non potest scribi super aliquam dominam, pro- 15 pter uarnitionem, ipsa fuit contenta quod dicte due seruentarie cum dimidia, integre, sicut fuerunt empte, catasticarentur et sic fuerunt catasticate dicto ser Petro condam, genero suo. Nunc autem ipsa intendit partem suam, idest dimidietatem dictarum seruentariarum duarum cum dimidia, propter obitum dicti generi 20 sui condam, catasticari facere alijs. Vnde requirebat quod per dominium deberet cogi dictus Johannes, qui est successor bonorum ipsius, ad faciendum catasticari dictam eius partem illi quem ipsa uolebat, tanquam rem propriam suam, emptam cum pecunia sua, uel petebat dicto ser Johanne yperpera III milia 25 pro suo damno.

Ad que ser Georgius Darbe, aduocatus dicti Johannis, respondebat, dicens quod feudum suprascriptum erat libere catastica-

tum suprascripto ser Petro condam, cuius bona ipse Johannes successerat, ita quod putandum erat quod illud feudum totum
 30 esset suum, quia in catasticatione sibi facta non fit mentio quod dicta dona habeat aliquam partem. Preterea dicebat quod, licet
 φ. 63^v dicta dona possedeat | et teneat dimidietatem dictarum seruentariarum duarum cum dimidia, ipsa tamen tenet eam indirrecte, sed ipse non potest ostendere claritatem de hoc, quia represen-
 35 tat uocem mortuam. Item dicebat quod, licet appareat per mercatum et per cartam emptionis qualiter dicta dona et suprascriptus ser Petrus emerant dictas seruentarias duas cum dimidia, tamen non inuenietur quod ipsa soluerit cum integritate pretium dimidietatis ipsarum.

40 Ad que replicabat suprascriptus ser Leonardus Delaporta, aduocatus suprascripte done Phylippe, quod per mercatum et per cartam uenditionis dicti feudi apparebat clare, qualiter ipsa et ser Petrus predictus emererant simul dictas duas seruentarias cum dimidia et quod ipsa continuo habuit et tenuit ac tenet et
 45 possedet dimidietatem dictarum seruentariarum, excutiens continue introitus tangentes se, sine alicuius contradictione, et etiam ipsa concedebat et concedit territoria dicte sue dimidietatis alijs per cartam, dans metachrisses et accipiens fructus et redditus suos, tam in uita dicti ser Petri quam etiam post mortem eius,
 50 sicut apparebat etiam || per || multas cartas notariorum inde factas cum multis rusticis, et etiam offerebat se probaturam per testes fide dignos ipsam emisse et possedasse ac tenere et possidere pacifice et quiete dictam suam dimidietatem predictarum seruentariarum continue a principio, quando fuerunt empte a suprascripto ser Georgio condam. Causa uero propter quam ipsa fuit contenta, quod tote catasticharentur predicto ser Petro, fuit quia dominatio nunquam assentit quod scribatur aliquod feudum alicui mulieri, propter seruitium uarnitionis et quia ipse ser Petrus erat gener eius, ipsa confidens de ipso, fuit contenta quod
 60 scriberentur sibi in catasticho. Nunc autem, quia ipse gener suus decessit et multi casus occurere possunt, ipsa intendit catastichari facere partem suam alijs. Unde petebat dictum ser Johannem debere cogi ad fatiendum dictam catasticationem.
 φ. 64^r Eapropter, auditis juribus partium, considerato | continuo pos-
 65 sessio dicte done, et visis scripturis sansarie et carta emptionis

50 *per γεγραμμένον ὑπεράνω τοῦ στίχου.*

dictarum seruentiarum, et testificationibus super inde examina-
 tis in curia ad petitionem dicte done, per quas apparet clare qua-
 liter ipsa et dictus ser Petrus condam emerant per dimidietatem
 predictas seruentarias duas cum dimidia, dictum est quod dictus
 70 ser Johannes debeat et teneatur catastichari fecisse illi persone
 quam voluerit predicta dona Phylippa, que persona placeat domi-
 nio, dimidietatem suprascriptarum seruentiarum duarum cum
 dimidia de Azupades, a modo usque ad menses tres proxime ven-
 75 dare dicte done yperpera iij milia pro suo damno, saluis tamen
 et reseruatis juribus partium, si aliqua partium predictarum sol-
 uerit pautiores denarios quam debebat de pretio dicte sue partis,
 secundum quod ipsam tangebatur soluere.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

2·3. *Marco Faletro, honorabili ducha Cretae.* Ὁ Marco Faletro (Falier) ἐ χρημάτισε δούκας Κρήτης ἀπὸ 1401 - 1403 (H. Noiret, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 556), οὗτος δ' εἶναι ὁ ἀποστείλας κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸν Λεονάρδον Ντελλαπόρταν εἰς Παλάτια πρὸς σύναψιν τῆς μετὰ τοῦ ἐμίρη τοῦ Μεντεσὲ Elyas Beg συνθήκης ἀπὸ 24 Ἰουλίου 1403 τῆς ἐκδεδομένης εἰς [G. M. Thomas - R. Predelli], *Diplomatarium Veneto-Levanticum, pars II, Venetiis, 1899, ἀριθ. 160, σ. 293 - 296.*

9. *seruentarias duas.* Αἱ seruentariae ἦσαν τὰ ὑπὸ τῆς Βενετίας εἰς πεζοὺς ἀπονεμηθέντα φέουδα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἦτο τὸ 1/6 τοῦ ἵπποτικοῦ (cavalleria) βλ. Στ. Ξανθοῦ διδου, Ἡ Ἐνετοκρατία ἐν Κρήτῃ καὶ οἱ κατὰ τῶν Ἐνετῶν ἀγῶνες τῶν Κρητῶν, Athen, 1939, σ. 8 καὶ 126. Αἱ σερβενταριαὶ ἀναφέρονται πολλαχοῦ τῶν βενετικῶν κειμένων (πρβλ. F. Thiriet, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 243 τοῦ Index).

10. *de Azupades.* Σήμερον ὑπάρχουν ἐν Κρήτῃ δύο χωρία ὀνομαζόμενα Ἀτσιπάδες, ἐν ἐν τῷ νομῷ Ρεθύμνης (ἐπαρχία Ἀγ. Βασιλείου) καὶ ἐν ἐν τῷ νομῷ Ἡρακλείου (ἐπαρχία Μονοφατισίου, κοινότης Ἄνω Ἀκρίων). Καὶ τὸ μὲν ἐν τῷ νομῷ Ρεθύμνης ἀποκλείεται νὰ εἶναι τὸ ἐνταῦθα μνημονευόμενον, διότι κεῖται πολὺ μακρὰν καὶ ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ Χάνδακος. Ἐν τῷ νομῷ ὁμῶς Ἡρακλείου, πλὴν τοῦ ἀνωτέρω τῆς κοινότητος Ἄνω Ἀκρίων (ἄλλοτε ἀνήκοντος εἰς τὸν τέως δῆμον Μεγάλης Βρύσης), ὑπῆρχεν εἰσέτι, λήγοντος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἕτερον χωρίον Ἀτσιπάδες ἀνήκον εἰς τὸν τέως δῆμον Ἀρχαλοχωρίου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Μονοφατισίου (βλ. Ν. Σταυράκη, Στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης, Ἀθήνησι, 1890, μέρος Β', σ. 127). Πρὸς τὸ ἕτερον τῶν δύο τούτων χωρίων λοιπόν, τῶν ἐγγύς σχετικῶς τοῦ Χάνδακος κειμένων, πρέπει νὰ ταυτισθῇ τὸ ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἀπαντώμενον. Περὶ τῆς μνείας εἰς παλαιότερας πηγὰς καὶ τοῦ ἐτύμου τοῦ ὀνόματος Ἀτσιπάδες βλ. Στ. Ξανθοῦ διδου, Γλωσσικαὶ ἐκλογαί. Δωδεκάς δευτέρα. 2. Ἀτσιπᾶς - Ἀτσιπᾶδες - Ἀτσιπόπουλλο, «Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον», τόμ. 5 (1918), σ. 94 - 97. Τὴν παλαιότεραν μνείαν τοῦ χωρίου (ὑπὸ τὸν τύπον Azupades) εὕρισκω εἰς συμβόλιον ἀπὸ 24 Σεπτεμβρίου 1301 τοῦ Benvenuto de Brixano, notaio in Candia

1301 - 1302, a cura di Raimondo Morozzo della Rocca, Venezia, 1950, σ. 139, ἀριθ. 385.

14 - 15. *propter varnitionem*. Ἡ *varnitio* (ἰταλ. *guarnigione*) ἦτο ἡ ὑποχρέωσις τοῦ φεουδάρχου πρὸς φρούρησιν τῆς νήσου. Αὕτη ἦτο συνδεδεμένη μετὰ τῆς φεουδαλικῆς ἰδιοκτησίας, συνίστατο δὲ εἰς τὴν παροχὴν δι' ἕκαστον φέουδον ἑνὸς ἵππου πρώτης τάξεως, οὗ ἐπέβαινεν ὁ φεουδάρχης, καὶ δύο ἄλλων ὑποδεστέρων διὰ τοὺς δύο ὑπασπιστάς του· βλ. E. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 44, σημ. 2 (πρβλ. καὶ πίνακα, σ. 144, λ. *guarnitio* καὶ σ. 145, λ. *uarnitio*) καὶ Στ. Ξανθοῦδίδου, Συνθήκη μεταξὺ Ἑνετικῆς Δημοκρατίας καὶ Ἀλεξίου Καλλιέργου, «Ἀθηνᾶ», τόμ. 14 (1902), σ. 310, σημ. 4. Εἰς τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην ὑπέκειντο ἀρχικῶς μόνον οἱ ἄνδρες καὶ τοῦτο ἦτο ὁ λόγος, δι' ὃν δὲν ἐπετρέπετο νὰ καταγράφωνται φέουδα ἐπ' ὀνόματι γυναικῶν.

26. *ser Georgius Darbe, advocatus*. Τὸν δικηγόρον τοῦτον δὲν συνηντήσαμεν ἀλλαχοῦ. Ἀμφίβολον φαίνεται ἂν εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἐν ἐγγράφῳ ἀπὸ 16 Ἰανουαρίου 1397 ἀναφερόμενον «*ser Georgium de Arbe*» (παρὰ H. Noiret, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 84)

48. *dans metachrisses*. Ὁ ὄρος οὗτος εἶναι ἄγνωστος, σημαίνει ὅμως πιθανῶς τὴν νομὴν, τὴν χρῆσιν τοῦ κτήματος. Ἴσως ὑπόκειται ἐνταῦθα ἑλληνικὴ λέξις (μεταχρίσεις ἢ μετάχρησις;).

12

ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ, ΧΗΡΑΣ ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΒΕΛΙΓΝΟ, ΩΣ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΤΟΥ ΟΡΦΑΝΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, ΤΕΚΝΟΥ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΒΕΛΙΓΝΟ

22 Μαΐου 1402

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca di Candia 20: Memoriali antichi*, τετράδ. 41 <πρώην 35>, 1402/03, φ. 83r)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ. — Ὑπὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς κυρίου Μάρκου Faletro, τετιμημένου δούκα τῆς Κρήτης, καὶ τοῦ συμβουλίου του, ἀπεφασίσθη ὅπως, πρὸς ἀνάκτησιν καὶ διατήρησιν τῆς περιουσίας τοῦ ὀρφανοῦ Ἐμμανουήλ Beligno, υἱοῦ τοῦ ποτὲ Ματθαίου Beligno, ναυτικοῦ, ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας καὶ ἡ Μαρία, χήρα τοῦ Ματθαίου, ὀρισθῶσι κηδεμόνες τοῦ ρηθέντος ὀρφανοῦ Ἐμμανουήλ, υἱοῦ καὶ τῆς ἄνωθεν Μαρίας, μετὰ πλήρους ἰσχύος καὶ ἐξουσίας νὰ ζητῶσι, νὰ διεκδικῶσι καὶ ν' ἀνακτῶσι πάντα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν περιουσίαν τοῦ ρηθέντος ὀρφανοῦ καὶ νὰ πράττωσι καὶ ἐκτελῶσι πάντα τὰ λοιπά, ὅσα οἱ κηδεμόνες δύνανται νὰ πράττωσι, κατὰ τὰς περὶ κηδεμόνων διατάξεις.

Οἱ δὲ ἄνωθεν γεγραμμένοι κηδεμόνες ὠρκίσθησαν.

Mcccc secundo, mensis Maij, die xxij, indictione x.

Per Magnificum dominum Marcum Faletro, honorabilem du-

cham Crete, et eius consilium, dictum est quod, per recuperationem et conseruationem bonorum spectantium Hemanueli Beligno, pupillo, filio quondam Mathei Beligno, naute, ser Leonardus Delaporta et Maria relicta domini Mathei sint et esse debeant tutores dicti Hemanuelis pupilli, filij etiam suprascripte Marie, cum plena virtute et potestate petendi, exigendi et recuperandi omnia bona et hauere dicti pupilli, et alia faciendi et
 10 exequendi, que tutores possunt facere, secundum formam supra tutores.

Jurauerunt autem suprascripti tutores.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

4 - 5. *Emmanueli Beligno, pupillo, filio quondam Mathaei Beligno.* Τὰς ἀρχαιοτέρας μνείας τοῦ ἐπωνύμου Beligno (βενετικῆς προελεύσεως, φερομένου καὶ ὑπὸ τὸν τύπον Belegno) ἐν Κρήτῃ βλ. ἐν Benvenuto de Brixano, notaio in Candia. 1301 - 1302, ἔκδ. R. Morozzo della Rocca, σ. 250 (indice, ἐν λ.). Γνωστὸς εἶναι καὶ ὁ δούκας Κρήτης (1271) Ἰωάννης Belegno (H. Noiret, ἐνθ' ἄνωρ., σ. 555).

13

ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΧΕΣΙΣ ΜΕΛΛΟΝΤΩΝ ΚΑΡΠΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΝΤΕΛΛΑΠΟΡΤΑ ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ ΤΟΥ ΟΦΕΙΛΕΤΟΥ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

11 Ἰουλίου 1414

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca di Candia 11: Atti antichi*, τετράδ. 22α <1414/15>, ἄνευ σελιδώσεως <φ. ἕνατον ν>)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ. — Ὁ Πέτρος de Ferrara, γαστάλδος, ἀνέφερε σήμερον ὅτι κατὰ διαταγὴν τῆς Αὐθεντίας παρήγγειλεν, ἐπὶ ποινῇ δέκα ὑπερπύρων, εἰς τὸν Γεώργιον Ἀργυρόπουλον, ὅτι οὗτος δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ συγκομίσῃ καρπὸν τινα, αὐτοπροσώπως ἢ δι' ἄλλου, ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐσπαρμένων ἀγρῶν, ἐὰν πρῶτον δὲν πληρώσῃ εἰς τὸ ἀκέραιον εἰς τὸν Λεονάρδον Ντελλαπόρταν δλόκληρον τὴν εἰς τὸν ρηθέντα Λεονάρδον ὀφειλὴν του, τόσον διὰ τὸ παρελθόν, ὅσον καὶ διὰ τὸ τρέχον ἔτος. Τοῦτο ἐγένετο τῇ αἰτήσῃ καὶ ἐπισπεύσει τοῦ εἰρημένου Λεονάρδου.

Die suprascripto [XI Julij 1414]

Petrus de Ferrara, gastaldio, retulit hodie jussu dominij fecisse preceptum, cum impositione pene yperperorum decem,

5 || *Georgio Argiropulo* || , quod ipse non debeat eleuare nec eleuari facere aliquid de suis seminationibus ab arvis, nisi primo soluat integraliter ser Leonardo De la Porta totum quod dare debet dicto ser Leonardo, tam pro anno elapso quam pro anno presenti, et hoc factum fuit ad petitionem et instantiam dicti ser Leonardi.

4 *Georgio Argiropulo* γεγραμμένον ὑπεράνω τοῦ στίχου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ ἔγγραφο τοῦτο τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1414 εἶναι σπουδαιότατον διὰ τὴν βιογραφίαν τοῦ Λεονάρδου Ντελλαπόρτα, διότι ἀποτελεῖ τὴν μόνην περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ μαρτυρίαν τὴν ὁποίαν ἀνεύρομεν μετὰ τὸ 1403, ὅτε ἐγνωρίζομεν ὅτι συνῆψε τὴν μετὰ τοῦ ἐμίρη τῶν Παλατίων συνθήκην (βλ. σημειώσεις εἰς ἔγγρ. 11) καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του (περὶ τοῦ χρόνου τοῦ ὁποίου βλ. τὰ δύο ἐπόμενα ἔγγραφα ἀριθ. 14 - 15). Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ἐγγράφου τούτου ἀγόμεθα εἰς τὰ ἑξῆς δύο λίαν πιθανὰ συμπεράσματα: α) Ὅτι ἀπὸ τοῦ 1403 μέχρι τοῦ 1414 ἐξηκολούθει ζῶν καὶ διάγων ἐν Χάνδακι· καὶ β) Ὅτι κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἔλαβε χώραν ἢ καταδίκη καὶ φυλάκισις του (εἰς τοὺς ἐν τῇ φυλακῇ γραφέντας στίχους του ἀναφέρει ρητῶς τὴν συνθήκην τοῦ 1403 ὡς συναφθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ πρὸ τῆς καταδίκης του), ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποφυλάκισις αὐτοῦ. Διότι, ἂν ἦτο εἰσέτι ἐγκάθειρκτος τῷ 1414, θὰ ἦτο δύσκολον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐδάνειζε χρήματα ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ προέβαινεν εἰς δικαστικὰ μέτρα κατασχέσεως κατὰ δυστροπούντων ὀφειλετῶν του, ὡς πράττει διὰ τοῦ παρόντος ἐγγράφου. Τὸ νὰ ὑποθέσωμεν ἐξ ἄλλου ὅτι κατὰ τὸ 1414 δὲν εἶχεν εἰσέτι καταδικασθῆ καὶ φυλακισθῆ, εἶναι ἄκρως ἀπίθανον, ἀφοῦ τότε θὰ ἦτο τοῦλάχιστον ἑβδομηκοντούτης (βλ. σημ. εἰς ἔγγρ. ἀριθ. 1) καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εὐσταθήσῃ μετὰ ταῦτα ἢ κατ' αὐτοῦ κατηγορία ὡς πατρὸς νόθου τέκνου. Κατὰ συνέπειαν καὶ τὰ ποιήματά του συνετέθησαν πιθανώτατα μεταξὺ 1403 καὶ 1414.

4. *Georgio Argyropulo*. Περὶ τοῦ ὀφειλέτου τούτου τοῦ Ντελλαπόρτα βλ. τὸ ἀμέσως ἐπόμενον ἔγγραφο ἀριθ. 14.

14

ΑΙΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΤΩΧΕΥΣΑΝΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΤΗΣ ΑΥΘΕΝΤΙΑΣ ΠΕΡΙ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΤΟΥ

12 Ἰουνίου 1420

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca di Candia 11: Atti antichi*, τετράδ. 24 <1420>, ἄνευ σελιδώσεως <φύλλον ἑβδομον v>)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ. — Διὰ προτασσομένης αἰτήσεώς του ὁ Γεώργιος Ἀργυρόπουλος, βεβαρημένος, ἕνεκα πολλῶν ἐναντιοτήτων τῆς τύχης, ὑπὸ διαφόρων χρεῶν καὶ ἵνα μὴ περιέλθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐγκαταλείψῃ

τὴν πατρίδα καὶ τὴν σύζυγόν του, παρακαλεῖ τὴν Αὐθεντίαν, ὅπως, ἀναλόγως τῶν δυνατοτήτων του, καθορίσῃ εἰς αὐτὸν καταλλήλους ὄρους πρὸς πληρωμὴν τῶν δανειστῶν του, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν εἶναι σύμφωνοι εἰς τοῦτο. Τῆς αἰτήσεως ἐπιτάσσεται κατάλογος τῶν 15 δανειστῶν του, τρίστηλος, εἰς τὴν πρώτην στήλην τοῦ ἑποίου ἀναγράφεται τὸ ὄνομα ἑκάστου δανειστοῦ, εἰς τὴν δευτέραν τὸ ὀφειλόμενον εἰς αὐτὸν ποσὸν καὶ εἰς τὴν τρίτην οἱ ὄροι, ὑφ' οὓς δέχεται οὗτος (ἢ οἱ κληρονόμοι ἢ ἀντιπρόσωποί του) τὸν διακανονισμόν τοῦ χρέους.

Ἐπεταὶ ἡ ἀπὸ 12 Ἰουνίου 1420 ἀπόφασις τοῦ δούκα τῆς Κρήτης Ἰω. Lauredano καὶ τῶν Μάρκου Donato, συμβούλου, καὶ Franc. Dandulo, ἀναπληρωματικοῦ συμβούλου, δι' ἧς καθορίζεται εἰς τὸν αἰτοῦντα ὅπως πληρώνη ἐτησίως εἰς τοὺς ἄνω δανειστάς του εἴκοσιν ὑπέρπυρα, ἀναλόγως κατανεμόμενα, ἐὰν δὲ φανῇ ἀσυνεπής, οὗτοι γὰρ δικαιοῦνται ν' ἀπαιτήσωσι τὴν εἰς τὸ ἄρτιον πληρωμὴν των.

A la Magnificencia vostra expono Io Giorgi Argiropulo, pouero seruo vostro, che, per molte disgracie et aduersitade me occorse per tempi passadi, son romaxo in lo debito sotoscrito. Et etiam dio me constitui pleçio per mio sossero ale parte sotoscrite, per loqual debito mio et per le pleçarie vegno astreto et messo in fuga, non possando pagare cademe abandonare la mia patria et la moier. Vnde, voiando star in la terra et pagar le mie debite, Recoro et supplico a la vostra Signoria, che, segundo la mia possibilitade, degnasse la vostra Signoria, che, segundo
10 la mia pouretade, statuirme quelli termeni abelli che ve plasera et parera, auisando la vostra Signoria che la maor parte de li mie crededori son contenti.

15	a ser Lunardo Dalaporta con- dam yperpera 48	Respondit ser Zorzi Delaporta che l'è contento de anni Vj, dagandoli oni anno lo Vj ^o , reseruade le so rason contra lo so pleçio et contra perpera xiiij che die hauer da Stamati Castellan.
20	a ser pre Giacomo de Caranta condam yperpera 35	Respondit ser Nicolo, so fio et commissario, per anni iij. Respondit Antonio Darmin, altro commessario, che l'è tanto poue-

19 *Caranta* μετέγραψα (πρβλ. ἔγγρ. 16, στ. 16) : *XL* τὸ ἔγγραφον.

	a la comessaria de ser Marco		ro, che l'è contento de anni X.
25	Nani condam	yperpera 35	Respondit ser Armoro Pisani et Samargia Delmedego, Zudeo, caui di crededori del dito ser Marco, absente ser Zan Pascaligo, che per la gran pouretade soa, paga oni anno yperpera iij.
30	a ser pre Zan Torello		Hè contento de anni Viiij, çoe oni anno yperpera do et a l' ultimo anno yperpera iij.
		yperpera 17	
		uel circa	
	a Jacob de Negroponte, Zudeo		Hè contento de anni iiiij, çoe
		yperpera 12	<oni> anno yperpera iij.
35	a papadia Catharudena		è contenta de anni XVJ, çoe oni
		yperpera 8	anno grossi vj, perche l'è pou-
	a ser Zan et	} Ghandachiti	rissimo.
	ser Stefano		como pleçio de Antonio Scorda se
40		yperpera 30	contenti de quello fara la Segno-
	a ser Nicolo Quirino condam		ria.
	ser Zanachi,	yperpera 27	como pleçio del suprascripto An-
			tonio, disse ser Zorzi, frar del
			dito ser Nicolo, como todor, che
			non ha libertade.
45	a Marco Baffo, condam		disse Zorzi Mileo, uno de li to-
		yperpera 4	dori del dito Marco, che l'è con-
			tento de anni iiiij, çoe oni anno
			yperpero uno.
	a Jocuda de Damasco, ziroico		como pleçio de Micali Gauala,
50		yperpera 9	disse Natan, so frar, che non ha
			libertade.
	a Giorgi Mudaço de la Cania		como pleçio del suprascripto An-
		yperpera 19	tonio Scorda, non fo domandado,
			perche l'è a la Chania.
55	a Lia Maurogonato, Zudeo		non uuol.
		yperpera 48	
	a ser Nicolo Lubuni		è contento de anni iiiij, non pa-
		yperpera 19	tizando la soa sentertia quando
			falasse alguna paga et, se faliza,
60	Zorzi Damila	yperpera XJ	paga tuto.
	Dimitrj Damila	yperpera V	non uol.
			non uol.

Die xij Junij 1420

Per Magnificum dominum Johannem Lauredano, honorabi-
 65 lem ducham Crete, et egregios dominos Marcum Donato, consi-
 liarium, et Franciscum Dandulo, vice consiliarium, consideratis
 contentis in petitione suprascripti Georgij Argiropulo et parere
 suorum creditorum suprascriptorum, quorum maior pars, tam ad
 numerum denariorum quam ad numerum personarum, sint con-
 70 tenta facere sibi terminos, dictum est quod suprascriptus Geor-
 gius debeat soluere omni anno suprascriptis suis creditoribus
 yperpera viginti, dispensanda per ratam dictis suis creditoribus.
 Et si non attendet ad pagas predictas, quod presens gratia sit
 expirata, et in hoc casu licitum sit dictis suis creditoribus petere
 75 et excutere ab ipso totum et quicquid ab ipso restabunt habere.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ παρὸν ἔγγραφον εἶναι ὁμοίον, καὶ κατὰ τὸν τύπον καὶ κατὰ τὸ περιε-
 χόμενον, πρὸς τὸ ἐπόμενον ὑπ' ἀριθ. 15. Αἱ διευκολύνσεις, τὰς ὁποίας ἡ Αὐ-
 θεντία τῆς Κρήτης παρεῖχε διὰ τοιούτων ἀποφάσεων εἰς αἰτοῦντας ὑπὸ πτώ-
 χευσιν ὀφειλέτας, σκοπὸν εἶχον ν' ἀποτρέψουν τὸν ἐκπατρισμὸν τούτων, ἔνεκα
 τῶν χρεῶν των, ὅστις θ' ἀπεστέρει τὴν νῆσον χρησίμων ἐμπόρων καὶ ἐπιχει-
 ρηματιῶν. Εἰς ἀπόφασιν τῆς Γερουσίας ἀπὸ 18 Ἰουλίου 1419 περὶ ἐτέρου ἀνα-
 κουφιστικοῦ τῶν ὀφειλετῶν τούτων μέτρου, ἦτοι τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς φυλα-
 κίσεως αὐτῶν διὰ χρέη κάτω τῶν 100 ὑπερπύρων, ἀναφέρεται ὡς αἰτιολογικὸν
 τοῦ μέτρου τὸ ὅτι οὗτοι, ἀδυνατοῦντες νὰ ἐξοφλήσωσι τὰ χρέη των, «aliquan-
 do deserunt dictam insulam, aufugientes per diversa loca, quod cedit ad
 maximum incommodum et desolationem dictae insulae» (H. Noiret,
 ἐνθ' ἄνωτ., σ. 269) Ἐνάλογον, ἀλλὰ πολὺ σοβαρωτέρων διαστάσεων, ἦτο τὸ
 ζήτημα τῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους μεγάλων χρεῶν τῶν Κρητῶν φεουδαρχῶν,
 πρὸς ρύθμισιν τοῦ ὁποίου ἡ Βενετία ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ κατὰ καιροῦς δρα-
 στικά ὑπὲρ τῶν ὀφειλετῶν μέτρα (βλ. Στ. φ. Α. Ξανθοῦ διδου, Οἱ Ἑ-
 βραῖοι ἐν Κρήτῃ ἐπὶ Ἑνετοκρατίας, «Κρητικὴ Στοά», τόμ. 2 (1909), σ. 209 -
 224 καὶ ἰδίᾳ σ. 215 - 218 καὶ Joshua Starr, Jewish life in Crete under
 the rule of Venice, «American Academy for Jewish Research. Proceedings»,
 τόμ. XII <1942>, σ. 59 - 114, καὶ δὴ σ. 84 - 86).

Ἄλλὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔγγραφα ταῦτα εἰσοῖ δι' ἡμᾶς πολῦτιμα, διότι
 μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε χρονολογίαν τοῦ
 θανάτου τοῦ Λεονάρδου Ντελλαπόρτα. Ἐν τῷ παρόντι (ἀριθ. 14) ἔγγράφῳ ὁ
 αἰτῶν ὀφειλέτης Γεώργιος Ἀργυρόπουλος ἀναγράφει, πρῶτον μεταξὺ τῶν δα-
 νειστῶν του (διὰ ποσὸν 48 ὑπερπύρων), τὸν «ser Leonardo Dalaporta, con-
 d a m». Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ ἀμέσως προηγουμένου ἔγγράφου (ἀριθ. 13) τοῦ 1414
 μαρτυρεῖται ὅτι ὄντως ὁ Γεώργιος Ἀργυρόπουλος ἐτύγχανεν ὀφειλέτης τοῦ
 Λεονάρδου Ντελλαπόρτα, οὐδεμία γεννᾶται ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἐνταῦθα πρόκει-
 ται περὶ τῶν αὐτῶν προσώπων. Ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας λοιπὸν ἦτο ἤδη
 τεθνεῶς (quondam) κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τῆς αἰτήσεως τοῦ Ἀργυ-

ροπούλου. Καί ἡ μὲν αἴτησις, ὡς συνήθως, δὲν φέρει χρονολογίαν, ἡ κατόπιν αὐτῆς ὁμως ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις τῆς Αὐθεντίας χρονολογεῖται ἀπὸ 12 Ἰουνίου 1420. Ὅθεν ἡ χρονολογία αὕτη ἀποτελεῖ τὸν *terminus ante quem* διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἀκριβέστερον δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὸν χρόνον τοῦ θανάτου του, τῆ βοηθείᾳ τοῦ ἐπομένου ὑπ' ἀριθ. 1ῶ ἐγγράφου Ἐν αὐτῷ ἀναγράφεται πάλιν ἐν τῇ αἰτήσει τοῦ ὀφειλέτου Ξένου Φιλοκάναβου, δεύτερος μεταξὺ τῶν δανειστῶν τούτου (διὰ ὑπέρπυρα 18), ὁ «*ser Lunardo Dalaporta*», ὅχι ὁμως ἐνταῦθα ὡς τεθνεώς, ἀφοῦ μάλιστα προστίθεται παραπλεύρως καὶ ἡ ἀπάντησις του («*l'è contento zo che farà la Signoria*»). Καί ἡ αἴτησις αὕτη στερεῖται χρονολογίας, ἀλλ' ἡ συνεπείᾳ αὐτῆς ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις τῆς Αὐθεντίας φέρει τὴν χρονολογίαν 3 Ἰουλίου 1420. Ἡ κατὰ ἓνα μῆνα σχεδὸν μεταγενεστέρα τῆς πρώτης ἀποφάσεως χρονολογία αὕτη δὲν σημαίνει βεβαίως ὅτι καὶ ἡ αἴτησις τοῦ Φιλοκάναβου ὑπεβλήθη μεταγενεστέρως τῆς αἰτήσεως τοῦ Ἀργυροπούλου (ὁπότε θὰ εἶχομεν ἀντιφατικὰς ὡς πρὸς τὸν θάνατον τοῦ Ντελλαπόρτα εἰδήσεις). ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι ἡ δευτέρα ἀπόφασις διὰ τινὰ λόγον (τὰ παραδείγματα δὲν εἶναι σπανία ἀκόμη καὶ σήμερον) καθυστέρησε περισσότερο τῆς πρώτης, μολονότι ἡ αἴτησις ἦτο προγενεστέρα. Ὅσον μακρὰν πάντως καὶ ἂν ὑποθέσωμεν τὴν χρονικὴν προτεραιότητα τῆς αἰτήσεως ταύτης ἀπὸ τῆς δευτέρας ἀποφάσεως τῆς 3 Ἰουλίου 1420, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ αἴτησις τοῦ Φιλοκάναβου, καὶ ἂν δὲν ὑπεβλήθη διαρκοῦντος τοῦ πρώτου ἑξαμήνου τοῦ 1420, ὁπωσδήποτε θὰ ὑπεβλήθη τῷ 1419. Ἄρα ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας εὐρίσκειτο μὲν ἐν ζωῇ τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 1419, εἶχε δὲ πλέον ἀποβιώσει τῆ 12 Ἰουνίου 1420.

13. *Respondit ser Zorzi Delaporta*. Πρόκειται πιθανῶς περὶ υἱοῦ καὶ κληρονόμου τοῦ θανόντος ἤδη Λεονάρδου Ντελλαπόρτα· πρβλ. τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀμέσως ἐπομένου δανειστοῦ, ἀντὶ τοῦ ὁποίου, θανόντος ἐπίσης (*quondam*), ἀπαντᾷ ὁ υἱὸς του (στ. 19: «*Respondit ser Nicolò, so fio*»). Εἰς παρομοίαν πρὸς τὴν παροῦσαν αἴτησιν ὀφειλέτου ἐκ Χάνδακος, τοῦ Τρωῖλου Κονταρίνη, περὶ ἧς ἀπόφασις τῆς Αὐθεντίας χρονολογουμένη ἀπὸ 8 Φεβρουαρίου 1416 (m V. 1445), ἀνέκδοτον εἰς τὰ βενετικά ἀρχεῖα (*Duca di Candia 11: Atti antichi*, τετράδ. 24 bis <1453 - 1456>, φ 19v - 20v), ἀνεῦρον ἀναγραφόμενον (φ. 20r) μεταξὺ τῶν δανειστῶν τούτου καὶ τὸν «*ser Zorzi Dalaporta*» διὰ ὑπέρπυρα 400. Δὲν γνωρίζω ἂν πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου καὶ δὴ περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Λεονάρδου, τὸ πρᾶγμα ὁμως δὲν φαίνεται ἀπίθανον.

25. *Samargia Delmedego, Zudeo*. Τὸ ἑβραϊκὸν ὄνομα *Samargia* ἀπαντᾷ ἐν Κρήτῃ ἤδη εἰς τὰ παλαιότατα νοταριακὰ ἔγγραφα, ἥτοι ἐν *Imbreviature di Pietro Scadron* (1271), a cura di Antonino Lombardo (*Documenti della Colonia Veneziana di Creta. I*), Torino 1942, ἀριθ. 131 καὶ 401 (σ. 51 καὶ 149) καὶ παρὰ Benvenuto de Brixano, notaio in Candia, 1301-1302, a cura di R. Morozzo della Rocca, Venezia, 1950, ἀριθ. 20 καὶ 39 (σ. 11 καὶ 18). Τὸ δὲ ἐπώνυμον *Delmedego* εἶναι συνηθέστατον ἑβραϊκόν, καὶ δὴ ἐν Κρήτῃ (πρβλ. Joshua Starr, ἐνθ' ἄνωτ., *passim*).

55. *Lia Maurogonato, Zudeo*. Ὁ Ἰουδαῖος οὗτος Lia (Ἑλίας) Μαυρογονάτος πρέπει νὰ ταυτισθῆ πρὸς τὸν πατέρα τοῦ διαβοήτου Δαβὶδ Μαυρογονάτου, τοῦ προδώσαντος τὴν κατὰ τὸ 1453/4 ὀργανωθεῖσαν ἐν Ρεθύμνῃ ἐπανάστασιν τοῦ Σήφη Βλαστοῦ. Διότι εἰς ἔγγραφον περὶ τοῦ προδότου τούτου ἐκ τῶν ἐκδοθέντων ὑπὸ Κ. Ν. Σάθα, Ἑλληνικά Ἀνέκδοτα, τόμ Β', Ἀθήνησι, 1867, σ. κς' - λβ' τῶν Προλεγομένων, φέρεται οὗτος ὡς υἱὸς τοῦ ποτὲ Ἑλίας (σ. λα':

David q. Heliae Maurogonato), ως και εις άλλα ανέκδοτα άνευρεθέντα ύπ' έμουσ και έκδοθησόμενα προσεχώς.

64 65 *Johannem Lauredano, honorabilem ducham Crete.* 'Ο Giovanni Loredano έχρημάτισε δούκας της Κρήτης από 1419 - 1421 (βλ. H. Noiret, ένθ' άνωτ., σ. 556).

15

ΑΙΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΤΩΧΕΥΣΑΝΤΟΣ ΞΕΝΟΥ ΜΟΡΦΗΝΟΥ ΦΙΛΟΚΑΝΑ-
ΒΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΤΗΣ ΑΥΘΕΝΤΙΑΣ ΠΕΡΙ ΤΜΗΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑ-
ΤΑΒΟΛΗΣ ΤΩΝ ΟΦΕΙΛΩΝ ΤΟΥ

3 'Ιουλίου 1420

(Archivio di Stato di Venezia — *Duca di Candia 11: Atti antichi, τετραδ.*
21<1121>, άνευ σελιδώσεως <φύλλον ένδέκατον v>)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ. — 'Ο Ξένος Μορφηνόσ Φιλοκάναβος ύποβάλλει αίτησιν εις την Αύθεντίαν, ένθα αναφέρει ότι, συντηρών πολυμελή οίκογένειαν και βεβαρημένος ύπό χρεών, αντιμετωπίζει την ανάγκην να έγκαταλείψη την πατρίδα. 'Επειδή όμως οι πλείστοι των δανειστών του δέχονται να παράσχουν εις αυτόν ευκολίας πληρωμής, ίνα δυνηθῆ να έξοφλήση τὸ χρέος του, ίκετεύει όπως ή Αύθεντία καθορίση εις αυτόν καταλλήλους όρους.

Τῆς αίτήσεως έπιτάσσεται κατάλογος των 11 δανειστών του (οίος δ έν τῷ προηγουμένῳ άριθ. 14), αναγράφων τὰ όφειλόμενα εις έκαστον ποσά και την δήλωσιν των πλείστων ότι θα δεχθούν ό,τι όρίση ή Αύθεντία.

'Ακολουθεϊ ή από 3 'Ιουλίου 1420 άπόφασις του δούκα της Κρήτης 'Ιω. Lauredano, του συμβούλου Μάρκου Donato και του αναπληρωματικού συμβούλου Franc. Dandulo, καθορίζουσα εις τὸν αίτούντα όπως πληρώνη κατ' έτος είκοσιν υπέρπυρα εις τούς δανειστάς του, συμμέτρως κατανεμόμενα, μέχρι πλήρους έξοφλήσεως, εάν δέ παραλείψη καταβολήν τινα, να θεωρηθῆ άνίσχυρος ή παρούσα άπόφασις και οι δανεισταί να ύποχρεώσουν αυτόν εις πληρωμήν του ύπολοίπου εις τὸ άκέραιον.

A la Magnificentia de la Segnoria vostra humelmente expono Io Xeno Morfino Filocanauo, pouro seruidor de la Signoria vostra et cargo de gran famegia, che per debito a mi occorso, uegno astreto abandonar la patria. Vnde apar che parte de li mie cre-
5 dedori sono contenti di esser me fato page, azo elli possa hauer pagamento e star in dio in la mia patria, e pero humelmente

supplico a lo çusto braço dela Segnorìa vostra, considerando che la maor parte di mie crededori son contenti ve degna farne quelle abele page a me portabele de pagar quello.

- 10 Nicoletto Lacassar yperpera 30 L'è contento zo che fara la signoria
 ser Lunardo Dalaporta yperpera 18 L'è contento zo che fara la signoria
 ser Nicola Dibuni yperpera 5 disse non sa se li die dar
- 15 la commessaria de ser Iacumo Caranta yperpera 5 l' un commessario loqual è ser Antonio Darmin l'è contento zo che fara la signoria, e l' altro non uol far niente
- 20 la commessaria de ser Andrea Michiel yperpera 30 respoxe Zorzi Balestrier l'è contento zo che fara la signoria
 Giorgi Balestrier yperpera 5 l'è contento zo che fara la signoria
- 25 Thodoro Politi yperpera 25 l'è conteto zo che fara la signoria
 Vasili Franco yperpera 10 l'è contento zo che fara la signoria
 Jani Gripioti yperpera 12 l'è contento zo che fara la signoria
- 30 ser Nicolo Quirino yperpera 36 respoxe so fradello Giorgici, non puo far niente, perche son altri che die recevere
 ser Georgici Demilan yperpera 13 dise non uol far niente.

35 Die iij Julij 1420

Audita supplicatione Xeni Morfino Filocanipi, debitis aggruati, et audita responsione suorum creditorum, quorum maior pars, qui ad numerum personarum et debiti quantitate est contenta quod dominatio statuet sibi terminum conpetentem, et
 40 habita informatione et aduertentia ad suam possibilitatem et facultatem, que debilis est, per Magnificum dominum Johannem Lauredano, honorabilem ducham Crete, et Marcum Donato, consiliarium, et Franciscum Dandulo, vice consiliarium, dictum et terminatum est quod suprascriptus Xenus soluat quolibet anno

45 *yperpera viginti, dispensanda inter creditores suos suprascriptos per ratam, incipiendo facere primam pagam hinc ad annum unum proximum et sic de anno in annum successint usque integram solutionem. Et si fefellerit aliquam pagam, presens gratia ilico remaneat expirata et nullius protinus firmitatis ac si nunquam*
 50 *facta fuisset et sui creditores possint ipsum cogi facere ad solvendum sibi illud quod sibi dare restaret.*

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Περί τοῦ ἐγγράφου τούτου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἐξαγομένων συμπερασμάτων διὰ τὸν ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου τοῦ θανάτου τοῦ Λεονάρδου Ντελλαπόρτα βλ. τὰς σημειώσεις εἰς τὸ προηγούμενον ἐγγράφον ἀριθ. 14. Ὁ αἰτῶν ὀφειλέτης *Ξένος Μορφηγὸς Φιλοκάναβος* πρέπει νὰ σχετισθῇ ὡς πρὸς τὸ δεύτερον ἐπώνυμόν του πρὸς τὸν ἐκ βενετικῶν πηγῶν μαρτυρούμενον Πέτρον *Filacanevo*, καστελλάνον τοῦ ἐν ἐπαρχίᾳ Ρεθύμνης φρουρίου Μονοπάρι (*Bonperari*) τὸν παρασχόντα τὴν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐν ἔτει 1217 ἐκραγείσαν κρητικὴν ἐπανάστασιν τῶν δύο Συβριτικῶν βλ. *Laurentii De Monacis, Chronicon de rebus Venetis*, ἔκδ. *Flam. Cornelius, Venetiis*, 1758, σ. 159, *Flam. Cornelius, Creta Sacra*, τόμ. II, σ. 249 - 250 καὶ *Στεφ. Ξανθοουδίδου, Ἡ Ἑνετοκρατία ἐν Κρήτῃ*, σ. 32 - 35 (ἐνθα φέρεται, σ. 33, ὑπὸ τὸν τύπον Φιλικανέβος).

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ. — Ἐν ἐγγρ. ἀριθ. 4, στ. 7 (σ. 398) ἀντὶ *Gibiluro* (;) γράφε: *Gibilino* καὶ στ. 45 (σ. 399) ἀντὶ *pro parte scribatur* γράφε: *quod protestabatur*.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

[Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰ ἐγγράφα· οἱ ἐντὸς τετραγωνικῶν ἀγκυλῶν εἰς τοὺς στίχους τῶν ἐγγράφων. Τὰ ὀνόματα παρέχονται ὀρθογραφικῶς ἀποκατεστημένα, ἀλλὰ διατηρουμένων τῶν τύπων αὐτῶν].

<i>Alicastes</i> (τοπων) 10 [19, 47]	<i>Βατάτσης Γεώργιος</i> , βλ. <i>Vatacis G.</i>
<i>Ancona</i> . βλ.: <i>Vanucii Blasius</i>	<i>Beligno Emmanuel</i> 12 [4/5, 7, (9)]
<i>Argiropulo Georgius</i> (ἢ <i>Giorgi</i>) 13 [1], 14 [1, 67, 70/71]	<i>Beligno Maria</i> , relicta <i>Mathei</i> 12 [6, 8]
<i>Azurades</i> (= Ἄτσουπάδες, τοπων) 11 [10, 73]	<i>Beligno Matheus</i> 12 [5, 6]
<i>Baffo Marco</i> 14 [45, 46]	<i>Betto Marcus</i> (δικηγόρος Χάνδακος) 10 [2, 6, 28]
<i>Balesrier Zorzi</i> (καὶ <i>Giorgi</i>) 15 [20, 22]	<i>Bono Dominicus</i> (δούκας Κρήτης 1390) 4 [27], 7 [2, (27, 31)]
<i>Barbo Pantaleo</i> (δούκας Κρήτης 1394) 10 [40]	<i>Borgondia</i> . βλ.: <i>Sanctus Thomas</i> <i>Braçola Albertinus</i> 2 [6]
<i>Basaith</i> , admirais <i>Turchiae</i> (= Βα- γιαζίτ Α', σουλτάνος) 7 [37/38]	<i>Braçola Helena</i> , relicta <i>Albertini</i> 2 [5/6, 9]

- Candi(d)a* (= Χάνδαξ Κρήτης) 1 [17, 43], 5 [2], 6 [22, 84], 7 [5, 11, 16, 29, 30], 10 [19]
- Cania* (= Χανιά Κρήτης) 14 [52] Βλ. και: *Chanìa*
- Caranta Iacumo* 15 [16]
- Caranta, de, Giacomo* 14 [19]
- Caranta, de, Nicolò* (υἱὸς τοῦ Jacomo) 14 [19]
- Caravello Maurus* (σύμβουλος δούκα Κρήτης) 4 [28], 9 [2/3]
- Catharudena, papadia* 14 [35]
- Caucho Johannes* (ἢ *Cocho Cani*). *daciarius* 1 [22, 31/5, 42]
- Chandachiti* (= Χανταχίτης) *Stefano* 14 [39]
- Chandachiti Zan* 14 [38]
- Chanìa* (= Χανιά Κρήτης) 14 [51] Βλ. και: *Canìa*
- Choro Stefano* 6 [73]
- Civrano Belellus* (σύμβουλος δούκα Κρήτης) 1 [2]
- Cocho Cani*. Βλ.: *Caucho Johannes*
- Comitá* (= Κομητᾶς) *Theodoro* 3 [8]
- Criscentius, de, Georgius* 11 [9, 5.]
- Dafermo Polo* 6 [52]
- Dalloporta Lunardo* 14 [13], 15 [11]. Βλ. και: *Dellaporta Leonardus*
- Damasco, de, Jucuda*, *ziroito* (= χειροῦργος) 14 [49]
- Damasco, de, Natan* (υἱὸς τοῦ Jucuda) 14 [50]
- Damiano Dimitri* 1 [46]
- Damila Dimitri* 14 [6.] Βλ. και: *Demilan*
- Damila Zorzi* 14 [61]
- Damolín Rigo* 6 [81]
- Dandulo Franciscus* (ἀναπληρ. σύμβουλος δούκα Κρήτης) 14 [66], 15 [43]
- Dandulo Nicolaus* 11 [3]
- Dandulo Petrus, presbyterus* 10 [8]
- Dandulo Philippa, relicta ser Nicolai* 11 [3, 7, 7/8, 41, 71] (και *passim*)
- Darbe Georgius* (δικηγόρος Χάνδακος) 11 [26]
- Darmin Antonio* 14 [21], 15 [17]
- Deferrara Petrus, gastaldo* 13 [2]
- Dellaporta Bertus* (υἱὸς Λεονάρδου) 1 [1, 9, 13] 2 [4, 11, 14]. 3 [2, 6, 7]. 5 [2/3]. 6 [2, 20, 21, 29, 30, 40, 45, 84]. 7 [1, 7, 20, 25/6, 27, 32]. 8 [4, 6] 9 [1]
- Dellaporta Leonardus* (δικηγόρος Χάνδακος) 4 [3/4]. 6 [2, (76)] 8 [1]. 9 [3/4, 5/8, 11]. 10 [1, 32]. 11 [4, 40]. 12 [5/6]. 13 [6, 7, 9] Βλ. και: *Dallaporta Lunardo*
- Dellaporta Zorzi* (υἱὸς Λεονάρδου;) 14 [3]
- Delmedego Samargia, Zudeo* 14 [25]
- Demilan Georgiçi* (= Γεωργίτης) 15 [35] Βλ. και: *Damila*
- Deriva Menego* 6 [81]
- Dibunì Nicola* 15 [11]
- [*Dolfin Leonardo*] (ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης 1391) 9 [5, 10]
- Donato Marcus* (σύμβουλος δούκα Κρήτης) 14 [65], 15 [12]
- Έγριπιώτης*. Βλ. *Gripioti*
- Faletro* (= Falier) *Marcus* (δούκας Κρήτης 1402) 11 [2], 12 [2]
- Filcanav* (ἢ *Filocanipus*). Βλ.: *Morfino Filocanavo*
- Focha* (= Φωκᾶς) *Emmanuel* (νοτάριος Χάνδακος) 8 [12]
- Franco Vasili* 15 [26]
- Gavala Georgius* (nuncius παρὰ Βαγιαζίτ Α΄) 7 [37]
- Gavala Micali* 14 [49]
- Geno Marcus* (δούκας Κρήτης 1386) 1 [3]
- Gerardo Johannes* (νοτάριος Χάνδακος) 10 [18, 22, 44/45]
- Gibelin Antonio* 6 [71/72]
- Gibilino* (και ὄχι *Gibilupo*) *Georgius* (?) (νοτάριος) 4 [6]
- Gissi Johannes* 3 [5]
- Gissi* (?) *Stamata* 3 [3]
- Gripioti Jani* 15 [28]

- Johannes* οικονόμος Σιναϊτῶν Χάνδακος (1394) 10 [3, (28), (49), (53)] (19/20), 28, 37, 43, 49, 56, 58/9, (60/61), 68]
- Johannes* οικονόμος ποτέ Σιναϊτῶν Χάνδακος (1359) 10 [20/21]
- Josep* οικονόμος ποτέ Σιναϊτῶν Χάνδακος (1336) 10 [8/9]
- Καθαρούδαινα*, παπαδιά. Βλ.: *Catharudena*
- Κομητῆς*. Βλ.: *Comitā*
- Lacassar Nicoletto* 15 [10]
- La C(h)ania*. Βλ.: *C(h)ania*
- Lauredano Johannes* (δούκας Κρήτης 1420) 14 [64], 15 [41/42]
- Lemonaria* (τοπων.) 2 [4/5]
- Lubuni Nicolò* 14 [57]
- Manolesso Jacobus* 4 [7, 9, 11, 25, 35, 38, 42]
- Maurica Georgius* (ἢ *Corçi*) 6 [3/4, 7, 20, 38/39]
- Maurica Johannes* (ἢ *Zani* ἢ *Zani-nus*) 6 [4, 5, 10, 11, 14, 19, 46, 49, 82]
- Maurica Nicolaus* (ἢ *Nicoletto*) 6 [3, 7, 20, 38]
- Mauro Donato* (δούκας Κρήτης 1388) 2 [2]
- Mauroceno Victor* (σύμβουλος δούκα Κρήτης) 10 [42]
- Maurogonato Lia*, Zudeo 14 [55]
- Metopan Costa* 3 [7/8]
- Michiel Andrea* 15 [20/21]. Βλ. καὶ: *Miquiel*
- Mileo Zorzi* 14 [45]
- Miquiel Antonio* 6 [63]. Βλ. καὶ: *Michiel*
- Miquiel* (ῆ) *Jacopo* 6 [64]
- Morfino Filocanavo* (ἢ *Filocanipus*) *Xeno* 15 [2, 36, 41]
- Μπέτος Μάρκος*. Βλ.: *Betto Marcus*
- Mudacius Bernardus* 11 [5/6]
- Mudacius Johannes* 11 [5, 21, 24, 26, 28, 63, 70]
- Mudaço Giorgi* (ἐκ Χανίων) 14 [52]
- Mudatus Petrus* 11 [6, 8, 11, 17, (19/20), 28, 37, 43, 49, 56, 58/9, (60/61), 68]
- Nani Marco* 14 [24/25, 26/27]
- Nani Petrus* (σύμβουλος δούκα Κρήτης) 1 [2]
- Negroponte, de, Jacob, Zudeo* 14 [33]
- Ντελλαπόρτας*. Βλ.: *Dallarporta, Dellarporta*
- Παλαιολόγος*. Βλ.: *Paleologo*
- Palatia* (= Μίλητος) 7 [20, 21, 22, 23]
- Paleologo Jacobus Armorus* 10 [10]
- Pantaleo Jacobus* 10 [16, 23, 29, 36, 46]
- Pantaleo Leonardus* 10 [5]
- Pascaliço Zan* 14 [24]
- Pasqualiço Angelus* 8 [9]
- Pasqualiço Nicolaus* 8 [7, 10]
- Pisamano Philippus* 1 [22, 34, 41/42]
- Pisani Armoro* 14 [24]
- Polani Nicolaus* (σύμβουλος δούκα Κρήτης) 10 [41]
- Politi Thodoro* 15 [21]
- Quaranta*. Βλ.: *Caranta*
- Quirino Antonio* 7 [14]
- Quirino Giorgiçi* (καὶ *Zorzi*) 14 [42], 15 [30]
- Quirino Nicolò* 14 [41, 43], 15 [30]
- Quirino Zanachi* 14 [42]
- Romania* 1 [7]
- Rosso Petrus* 5 [ ], 8 [3]
- Sancti Apostoli* 3 [4]
- Sanctus Paulus* 9 [5]
- sanctus Thomas de Borgondia* (μονὴ ἐν Torcello), ἡγούμενος αὐτῆς (ἀνώνυμος) 4 [4/5, (12/13), (15)]
- Scorda Antonio* 14 [38, 41/42, 52/53]
- Sinaitorum monasterium* (Χάνδακος) 10 [12]. Βλ. καὶ: *Johannes, Josep* (οἰκονόμοι Σιναϊτῶν)
- Spagnolo Petrus, gastaldio* 8 [2]
- Spaniolus Petrus* 10 [14/15, 15, 17]
- Spaniolo Agnes* 10 [15]
- Spaniolo Caterina* 10 [15]

- Spirito Petrus* 4 [11]
Stamata, uxor Joh. Gissi (;) 3 [3]
- Theostirictus*, (Θεοστήρικτος) calogerus, (πνευματικός μονῆς Ἁγ. Ἀποστόλων ἐν Μαρουλᾷ) 3 [3]
Thologus (= Ἐφεσος) 5 [3], 7 [12, 22, 23, 33, 36, 40]
Torcellana diocesis 4 [5]
Torello Zan 14 [30]
Trivisano Leonardo, τοῦ ποιῆ Vito (σύμβουλος δούκα Κρήτης) 4 [2/3, 29], 9 [2]
Trivisano Vitus 4 [3, 24, 37]
Turchia 7 [38]
- Vanucii Blasius*, d' Ancona 1 [4/5, 7, 11, 16, 25, 29, 41]
Vatacis Georgius (νοτάριος Χάνδακος) 2 [7]
Venexia 6 [18, 50]
*Vido Giraldu*s 10 [10]
- Zeno Marcus*. Βλ. *Geno Marcus*

Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ